

'Ik bepaal zelf
wel hoe ik leef'

THEMA: AUTONOMIE VERSUS AFHANKELIJKHEID

Onder Weg

Inspiratie
voor
reisgenoten

08 **AFHANKELIJKHEID** NIEMAND LEEFT LOUTER EN ALLEEN ALS INDIVIDU > 12 **INTERVIEWS** EEN BURN-OUT, EEN VERLIES: HOE VIND JE DAN NOG RUST? > 20 **MICHA ZONDAG** BUIGEN OM RECHT TE DOEN

08 **OPINIE**

Autonomie versus afhankelijkheid

Autonomie lijkt het adagium voor mensen in de 21ste eeuw. Zelf bepalen hoe je je leven leeft, dat is een hoog goed. Gelovigen hoeven dat niet direct af te wijzen, schrijft Bert Loonstra. Tegelijkertijd knaagt te veel autonomie aan onze overgave en gehoorzaamheid aan God. Leven we als gelovigen niet onder de zeggenschap van onze Heer?

12 **INTERVIEWS**

Vrij in een onvrije wereld

Jezus stierf niet voor niets aan het kruis. Door zijn sterven mogen we nu vrij zijn. Vrij zijn! Maar leven we ook als vrije mensen? Of zijn we slaaf, van de wereld, en van de verlangens en verwachtingen van anderen en onszelf? Een gesprek met twee mensen, Hans Bolt en Jan Blok (foto), die door ingrijpende ervaringen met deze vragen geconfronteerd werden.

20 **OPINIE**

Buigen om recht te doen

Het Michanetwerk roept kerken op om gerechtigheid op de agenda te zetten. De Micha Zondag is een goede gelegenheid om dat te doen. Dit jaar grijpt het thema terug op de brontekst waar deze beweging haar naam aan ontleent: Micha 6:8. In Christus zien we dat persoonlijke gerechtigheid nauw verbonden is met sociale gerechtigheid.

28 **JEUGDWERK**

Diaconaat en jeugdwerk horen bij elkaar

In het jeugdwerk is diaconaat geen belangrijk aandachtsveld en de verbinding tussen diaconie en jongeren is vaak beperkt. Terwijl het toch van groot belang is dat jongeren leren ervaren waar het om gaat bij diaconaat. Daar ligt juist een grote kans, want jongeren verwachten van een kerk dat ze doet wat ze zegt.

24 **MISSIONAIR**

Afscheid van een veeleisende God

Deze tweede aflevering van de serie 'Praten met kerkverlaters' gaat over Machteld. De combinatie geloof en opvoeding, kerk en preek, school en persoonlijkheid zorgde er bij Machteld voor dat zij het beeld ontwikkelde van een veeleisende God: wat ik doe is nooit goed genoeg voor God. Hoe laat je Machteld merken dat God haar geweldig vindt?

30 **WANDELEN MET GOD**

De Zondagswet is van gisteren

De Zondagswet uit 1953 gaat verdwijnen. Het kabinet heeft een wetsvoorstel daartoe naar de Tweede Kamer gestuurd. Vanuit christelijke hoek worden felle bezwaren geuit, door kerken en burgers, maar ook door het Breed Beraad Protestantse Kerken. Volgens Maurits Oldenhuis is het verdwijnen van de Zondagswet echter helemaal niet zo erg.

16 REPORTAGE

God heeft van ons geen marionetten gemaakt

In onze samenleving wordt veel van onze zelfstandigheid gevraagd. We worden voortdurend op onszelf teruggeworpen om eigen keuzes te maken en ons leven zelf in te richten. Een christen ontkomt daar niet aan. In een omgeving waar weinig christenen zijn, kan het zelfs veel moed vragen om goede keuzes te maken en te leven naar de wil van God. Geen wonder dat autonomie een belangrijk gespreksonderwerp is in de spreekkamer van de psycholoog. Ook bij Ina Oost.

EN VERDER:

- 05 In beeld
- 06 Praktijklokaal
- 14 Redactioneel
- 19 Nieuws
- 19 Colofon
- 22 Woordzoeker
- 24 Column Joost Smit
- 26 Stimulans
- 31 Column Maarten Verkerk

(beeld voorkant retrorocket/Shutterstock)

Groot goed

Het lijkt beter dat ouders hun geluk niet laten afhangen van het geluk van hun kinderen. Net zoals een echtgenoot met een depressieve partner haar of zijn levensgeluk beter niet kan ophangen aan de toestand van haar of zijn partner. Maar hoe lastig is dat? En klopt dat wel? Het zijn zomaar wat vragen die te maken hebben met autonomie.

In de wereld waarin we leven is autonomie een groot goed. Er wordt verwacht dat we in staat zijn om onze eigen weg te kiezen, onafhankelijk van anderen. Tegelijkertijd leren we in de Bijbel om afhankelijk te zijn en onszelf te verloochenen. Paulus durft zelfs te zeggen: 'Ik leef niet meer, maar Christus leeft in mij.'

Het zijn bekende woorden. Maar loop je met die houding niet het gevaar dat afhankelijkheid van God een vlucht wordt, zodat je zelf geen verantwoordelijkheid hoeft te nemen voor de keuzes die je nu eenmaal moet maken? En loop je niet het risico dat je jezelf helemaal wegcijfert of zelfs verliest?

>> Loop je niet het gevaar dat afhankelijkheid van God een vlucht wordt? <<

Toen Peter Strating en ik nadachten over autonomie, hadden we zo een aantal actuele thema's te pakken. Sommige moesten we laten liggen. Ik had bijvoorbeeld nog wel willen nadenken of de antwoorden op sommige van bovenstaande vragen ook iets over Gods relatie met ons vertellen. Hoe is Gods geluk verbonden aan ons geluk? Maar in een nummer van *OnderWeg* kun je maar zoveel kwijt. Dit keer een artikel van Bert Loonstra, die promoveerde op het onderwerp, en verder twee ervaringsverhalen en een bijdrage van een psychologe.

**Pieter Kleingeld (NGK),
redacteur *OnderWeg***

Inspiratie voor reisgenoten

“OnderWeg is een actuele bron van toerusting en inspiratie.”

Neem een proefabonnement:
www.onderwegonline.nl
Eerste drie maanden gratis!

richting inspiratie

OnderWeg Inspiratie voor reisgenoten

Nieuws

Nationale Synode in Dordrecht

Op 5 november wordt van 10.30 tot 17.00 uur in de Grote Kerk in Dordrecht de derde Nationale Synode gehouden, waaraan door vertegenwoordigers van een groot aantal kerken (waaronder CGK, Gkv en NGK) wordt deelgenomen. De Nationale Synode heeft als doel de eenheid van kerken en christenen te bevorderen. Sprekers zijn onder anderen Barend Kamphuis, Evert Jan Ouweneel en Katie Vlaardingbroek. Deelname staat open voor leden van de betrokken kerken op basis van inschrijving vooraf. Meer informatie en inschrijving: www.nationalesynode.nl.

Internationale kerkdiensten in Delft

De International Reformed Evangelical Fellowship (ds. Niek Tramper) en de Gkv Delft (ds. Simon van der Lugt en ds. Hans-Jan Roosenbrand) zijn begin september onder de naam ICF Delft begonnen met gezamenlijke Engelstalige diensten, gericht op internationale studenten. De diensten vinden plaats in de Genestet-kerk, Oude Delft 102 en beginnen om 12.15 uur. Meer informatie: www.icfdelft.nl.

SKG

Vindt u het rentepercentage voor uw lening te hoog?

Bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer kennen we de kerkelijke markt als geen ander! Veel kerkelijke gemeenten zijn u voorgaan en hebben de financiering tot volle tevredenheid bij SKG ondergebracht. Bij SKG kunt u terecht voor:

- een nieuwe financiering
- oversluiten huidige financiering
- passend advies voor uw kerkelijke gemeente

Vraag vrijblijvend een gesprek aan (0182) 58 80 00 of kijk voor meer informatie www.skggouda.nl.

In beeld: Elise van Gorp-van der Wekken

Leeftijd: 27

Woonplaats: Zalk

Kerkelijke gemeente: NGK Zalk en Veecaten

Gezinsomstandigheden: getrouwd met Marten

Werk: jeugdwerkadviseur bij de CGJO (Christelijke Gereformeerde Jeugdwerk Organisatie)

>> Weet je dat 'financiële zorgen' in de helft van de gevallen een reden is om een abortus te doen? <<

1. Hoe zie jij jezelf als christen?

Ik wil graag vanuit mijn christen zijn betrokken zijn bij mensen. Oog hebben voor de mensen om mij heen en ze helpen waar ik dat kan.

2. Waar maak jij je boos over?

Vooral wanneer ik me machteloos voel bij de nood van mensen en onrecht door mensen. Laatst had ik een gesprek met de directeur van de VBOK. Ik heb meegewerkt aan een Bijbelschets die gebruikt kan worden in de kerk, voor jong en oud. Het gesprek raakte mij en daardoor ging ik mij meer in het onderwerp verdiepen. Weet je dat 'financiële zorgen' in de helft van de gevallen een reden is om een abortus te doen? Nederland is zo'n rijk land en ik vind het schokkend dat deze reden zo belangrijk is. Daar kan ik mij boos over maken.

3. Wat is je mooiste ervaring in de kerk?

Wat mij het meest raakt, is zien dat mensen geraakt worden door een lied of een preek, of dat jongeren zichzelf kunnen zijn op een kamp, of dat mensen er voor elkaar zijn als dat nodig is. Afgelopen juni waren we met onze tieners op kamp. We begonnen met een cadeau voor iemand die het niet zo makkelijk heeft. Het kamp startte dus al in tranen. Maar goede tranen. Het is mooi om te zien dat de tieners om elkaar geven. En we hebben gelukkig ook nog heel veel lol met elkaar gehad.

4. Wat mis je in je leven?

Op het moment mis ik niet zo veel in mijn leven. Ik ben gelukkig met wat ik heb!

5. Welk Bijbelgedeelte vind jij het meest indrukwekkend?

Ik blijf het verhaal van Esther indrukwekkend vinden. Een jong meisje dat uit haar vertrouwde omgeving gehaald wordt en haar volk niet vergeet. Zo dapper dat ze in haar positie op durft te staan tegen een machtige koning. Ik zou graag ook meer van haar dapperheid willen hebben.

6. Welk boek heb je het laatst gelezen?

After you van Jojo Moyes. Over een vrouw die haar leven weer op moet pakken nadat haar geliefde zelf een einde maakte aan zijn leven door middel van euthanasie. Het is een vervolg op *Me before you*, dat gaat over de tijd voor de euthanasie.

7. Wat zou jij als jongerenwerker de kerken op het hart willen drukken?

Zo ontzettend veel! Maar vooral: heb oog voor de jongeren in je gemeente en wees betrokken bij hen. Veel jongeren zien het geloof als een verplichting. Het heeft nauwelijks betekenis voor ze en ze geven er geen prioriteit aan. Geloven is niet iets van henzelf en daardoor soms onderdeel van verzet tegen hun ouders. Daarom is het zo belangrijk dat ze zichzelf kunnen zijn in de kerk en dat kerk-

leden niet bang zijn om met hen te praten over het geloof, zodat ze ervaren hoe waardevol het is om te geloven.

8. Waar word jij chagrijnig van?

Ik kan heel chagrijnig worden van druk verkeer op de snelweg als ik ergens op tijd moet zijn.

Countdown in NGK Leidsche Rijn

Op veel plaatsen vangt de kerkdienst nog aan, maar in de NGK Leidsche Rijn (Rijnwaarde) begint hij gewoon. Het is alleen lastig om daar het goede moment voor te kiezen: de gemeenteleden ontmoeten elkaar voor de dienst en praten uitgebreid met elkaar. Om iedereen op tijd, om tien uur, in de kerkzaal te krijgen verschijnt er op de

beamer een countdownklok. Vijf minuten voor het begin gaat die lopen om de aanwezigen te stimuleren een plekje te zoeken. Als de countdown is afgelopen, is er een welkomstwoord van degene die de dienst leidt of een lied. Klaar voor de ontmoeting met God. De ontmoeting met elkaar kan na afloop van de dienst onder de koffie gewoon doorgaan.

Huisbezoeken GKv Ommen-Noord/Oost over vreemdelingschap

De nieuwe kerkorde van de GKv spreekt er niet eens expliciet meer over: het jaarlijkse huisbezoek. Er is slechts een afspraak voor de ouderlingen om ten minste één keer per jaar de gemeenteleden te bezoeken. Maar het betreffende artikel zegt niets over de aard van die bezoeken. Dat sluit aan bij de praktijk waarin er steeds minder sprake is van een jaarlijks huisbezoek.

In de GKv Ommen-Noord/Oost gebeurt het huisbezoek nog wel op de klassieke manier. En ze hebben er goed over nagedacht. Op 9 september, vlak voor de startzondag, kwamen de ouderlingen bij elkaar om samen over het jaarthema voor de bezoeken te spreken. Ook de diakenen waren bij die vergadering aanwezig, die als doel had om met elkaar in een ontspannen sfeer over het thema door te spreken.

Het thema zelf was al voor de vakantie vastgesteld: vreemdelingschap. De kerkenraad: 'We hebben voor dit thema gekozen omdat we merken dat een christelijke manier van leven in onze maatschappij steeds minder vanzelfsprekend is.' Dat blijkt uit de ook in Ommen toenemende ontkerkelijking, uit de aanwezigheid van andere godsdiensten. Ook in Ommen is inmiddels sprake van de openstelling van winkels op zondag. De kerkenraad ziet een tendens om alle godsdienst uit het publieke leven te weren. Vandaar de actualiteit van het thema dat op verschillende manieren wordt uitgewerkt: 'Vreemdelingschap – dat betekent: we staan midden in onze maatschappij. We zijn met heel ons wezen daarmee verbonden. En tegelijk zijn we anders. We zijn burgers van een hemels koninkrijk.' Twee aspecten springen daarbij naar voren: leven uit de bron, de verbondenheid met Christus, én leven voor je bestemming, de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. De gemeente krijgt als huiswerk mee om alvast na te denken over de vraag: hoe ervaar je zelf die vreemdelingschap?

'We staan midden in onze maatschappij. En tegelijk zijn we anders. We zijn burgers van een hemels koninkrijk.' (beeld liorpt/123RF)

Aanpak eenzaamheid in Wezep

NGK en GkV in Wezep werken samen met andere kerken om iets te doen aan de eenzaamheid onder dorpsgenoten. Aanleiding was de recente zelfmoord van een jongere. De directe oorzaak daarvan was drugsgebruik, maar de onderliggende reden was vermoedelijk eenzaamheid. Eenzaamheid komt niet alleen onder jongeren voor. De organisatoren zien een verband met de wereld van de sociale media, die schetst een ideaalbeeld en mensen spiegelen zich

daaraan: 'We worden 24/7 geconfronteerd met een wereld waar we graag onderdeel van uit willen maken, maar het niet zijn.' Uiteraard zien hulpverleningsorganisaties hierin een taak, maar ze merken dat het niet gemakkelijk is om de inwoners van Wezep en Hattermerbroek zich bewust te laten worden van de eenzame situatie waarin sommige mensen leven. De kerken hebben in deze plaatsen op de Veluwe een enorm bereik en kunnen juist op dat punt van bewustwording veel betekenen. Concreet komt dat naar voren in de week van de eenzaamheid, van 25 september tot 2 oktober. Op 29 september is er een toerustingsavond in het GkV-kerkgebouw Noorderlicht, waar workshops zijn te volgen die worden aangeboden door de diverse hulpverleningsorganisaties.

Het is niet gemakkelijk om anderen zich bewust te laten worden van de eenzame situatie waarin sommige mensen leven. (beeld cocoparisienne/Pixabay)

Webtip

www.praktijkcentrum.org/wp-content/uploads/2013/10/eenzaamheid.pdf

Aardbevingen thema voor Groningse kerken

Het is in Groningen minder dramatisch dan onlangs in Italië, waar na een zware aardbeving gebouwen instortten en hele dorpen in puin liggen. Het zijn internationaal gezien maar bescheiden bevingen in Noord-Nederland, die niettemin een grote impact hebben op de mensen: hun huizen staan op instorten, mensen komen in psychische nood, gaan soms failliet. Overal trekt de huizenmarkt aan, maar niet in een aardbevingsgebied,

dat daarnaast toch al te maken had met bevolkingskrimp. Het bijzondere van de bevingen in dit gebied is dat ze het gevolg zijn van menselijk ingrijpen: de gaswinning.

Wat kun je als kerk in die problematiek betekenen? Nog even los van het gegeven dat ook kerkgebouwen, zoals van de GkV Roodeschool, de nodige schade kunnen oplopen. Enkele kerken in Noordoost-Groningen hebben zich een aantal jaren geleden verenigd in het platform Kerk en Aardbeving. Ds. Jitse van der Wal (GkV Appingedam) is daarvan de nieuwe voorzitter.

Het platform wijst nadrukkelijk op het aspect van de gerechtigheid dat aan deze bevingen zit. De overheid en Shell hebben astronomische bedragen aan de gaswinning verdiend. Mensen die nu als gevolg van die gaswinning schade lijden, ervaren een groot gevoel van onrecht. De kerken van het platform willen inspireren tot ver-

nieuwing en inzet voor de samenleving, ook door te helpen de problemen in breder verband te zien: hoe gaan wij om met de aarde? Het platform wil contact leggen met deskundigen om mensen te kunnen helpen. Het gaat daarbij ook om heel praktische zaken, waarvoor bouwkundig ingenieurs en juristen nodig zijn. Het platform richt zich niet alleen op de inwoners van Noord-Groningen: de kerken zijn ervan overtuigd dat het om een landelijk probleem gaat, waarvoor landelijk aandacht nodig is. Medio 2017 komt er daarom een speciale conferentie over deze problematiek.

>> *De overheid en Shell hebben astronomische bedragen aan de gaswinning verdiend* <<

Webtip

sites.google.com/site/kerkenaardbeving/home

Autonomie versus afhankelijkheid

Niemand leeft louter en alleen als individu

Autonomie lijkt het adagium voor mensen in de 21ste eeuw. Zelf bepalen hoe je je leven leeft, dat is een hoog goed. Gelovigen hoeven dat niet direct af te wijzen, schrijft Bert Loonstra. Tegelijkertijd knaagt te veel autonomie aan onze overgave en gehoorzaamheid aan God. Leven we als gelovigen niet onder de zeggenschap van onze Heer?

tekst **Bert Loonstra**

Marianne houdt veel van Peter, maar durft het niet aan om trouwplannen te maken. Ze voelt zich onzeker. Ze ziet tegen alle veranderingen op. Haar oude, overzichtelijke leven moet ze opgeven. Er komt veel nieuws. Hoe zal het gaan? Ze is bang voor het onbekende. Helpt het misschien als ze eerst met hem gaat samenwonen? Dan kunnen ze kijken hoe het gaat. En als ze zich er niet prettig bij voelt, kunnen ze altijd nog hun conclusies trekken. Maar dan zo dat ze niet al haar schepen achter zich verbrandt. Laat hij eerst maar een poosje bij haar intrekken.

Dit artikel gaat niet over huwen of ongetrouwd samenwonen, het gaat over autonomie. Het voorbeeld van Marianne en Peter illustreert hoeveel verwarring er kan bestaan in het denken over autonomie.

Aan de ene kant is er positieve waardering voor autonomie, vooral vanuit het oogpunt van ons functioneren in de maatschappij. Het feit dat Marianne het niet aandurft om trouwplannen te maken omdat ze de veranderingen vreest, is geen goed teken. Het zou wel eens een aanwijzing kunnen zijn dat ze het in het algemeen moeilijk vindt om krachtige besluiten te nemen en keuzes te maken, en dat ze een al te afhankelijke persoonlijkheid heeft.

Onze maatschappij zit gecompliceerd in elkaar. Op allerlei terreinen wordt van je verwacht dat je zelfbewust je weg gaat en je eigen lijn volgt. Lang niet altijd kunnen anderen je advies geven. Hun leven is weer anders samengesteld, met andere mensen, andere verwachtingen en andere vereisten. We zijn zo ver geïndividualiseerd dat we op onszelf aangewezen zijn. Dat vraagt om autonome keuzes. Je 'ik-sterkte' moet op peil zijn. Een ander kan jouw afwegingen niet maken. Dat is de ene kant: een positieve waardering voor autonomie op basis van de eisen van onze samenleving. Dat vormt ook een belangrijke doelstelling in de geestelijke gezondheidszorg.

Aan de andere kant wordt autonomie met argwaan en afwijzing bejegend. Dat gebeurt vanouds in de geloofsgemeenschap. Autonomie betekent letterlijk: zelf de wet stellen, zelf uitmaken volgens welke regels je wilt leven. Dat komt om de hoek kijken in Mariannes overweging om te gaan samenwonen voordat ze een definitief besluit neemt. Impliciet stelt ze daarmee voor zichzelf als regel dat ongetrouwd samenwonen als proefperiode oké is. Dat is niet zoals de kerk er altijd over heeft gedacht. De beoordeling van samenwonen wordt weliswaar toemend genuanceerd, maar duidelijk is dat God de relatie van man en vrouw heeft bedoeld als een relatie voor het leven, waarin 'trouw' met hoofdletters wordt geschreven.

In de gemeente van Christus geldt niet de regel dat iedereen zelf moet weten hoe hij of zij het leven inricht, maar dat God ons de weg van het goede leven wijst. Geen autonomie, maar heteronomie. Dat betekent: een Ander stelt ons de wet, de leefregel. Er is een norm die van buiten ons komt en voor ons maatgevend is.

Twee verschillende benaderingen van autonomie. De ene zegt: autonomie is goed, de andere: autonomie is fout. En van allebei kun je zeggen: daar zit wel iets in. Hoe moeten wij omgaan met het thema autonomie?

Overlap

In het voorjaar heb ik een proefschrift verdedigd waarin de verschillende benaderingen van autonomie een hoofdrol vervullen. Het gaat over levensbeschouwing en psychotherapie. Hoe kan psychotherapie, die veelal uit is op de versterking van persoonlijke autonomie, ten goede komen aan mensen die vanuit hun levensbeschouwing een autoriteit boven zich aanvaarden die hun de weg door het leven wijst?

Even heb ik gedacht dat het geen werkelijk probleem is. Je zou immers kunnen zeggen dat het begrip autonomie in twee verschillende contexten voorkomt

en twee verschillende betekenissen heeft. In de eerste betekenis gaat het om rationele en emotionele autonomie: je hebt voldoende vaardigheden om je eigen leven op orde te houden en de moed om je eigen mening te vormen, te verdedigen en ernaar te leven. De andere betekenis heeft te maken met de erkenning van een moreel gezag buiten en boven jezelf. Noem het psychische autonomie versus morele autonomie. Psychische autonomie is goed, morele autonomie minder goed.

>> Ook christenen handelen alsof hun subjectieve welbevinden de maat is van de dingen <<

Toch is hiermee de kous niet af. Er zit namelijk een overlap tussen die twee betekenissen van autonomie. In autonomie zit altijd de notie van opkomen voor jezelf. Als psychische autonomie voor Marianne betekent dat ze niet bang is om nieuwe stappen in het leven te zetten, dan betekent dat toch bijna automatisch dat ze zich niet laat intimideren door eventuele kritiek uit de gemeente op haar voornemen om voorlopig te gaan samenwonen? De vraag blijft of dat verenigbaar is met de grondhouding van overgave, je in vertrouwen laten leiden door een hoger gezag. Is opkomen voor jezelf niet zodanig gericht op je eigenbelang dat er een spanning ontstaat met dienstbaarheid, zelfverloochening en het zoeken van het belang van anderen, zoals dat met name in het christelijk geloof wordt geleerd? Komt het individu hier niet tegenover de gemeenschap te staan? Bijten de psychische autonomie en de in het geloof beleden heteronomie

De kerk zou er wijs aan doen om zich met beleid te beroepen op gezag en met begrip ruimte te geven aan menselijke autonomie. Een beroep op gezag zou altijd gepaard moeten gaan met een verantwoording. (beeld Evlakhov Valeriy/Shutterstock)

elkaar niet? Dat is de probleemstelling waar ik een antwoord op heb gezocht.

Eigen waarheid

Hoe heeft het zo ver kunnen komen dat hier een spanning wordt ervaren? Daarvoor moeten we ver terug in de geschiedenis, naar het einde van de middeleeuwen en de overgang naar de nieuwe tijd, de moderne tijd. Van de Canadese cultuurfilosoof Charles Taylor heb ik geleerd dat er een ontwikkeling is geweest naar een steeds grotere individualiteit, waarin de subjectieve beleving steeds meer in het centrum kwam te staan. Niet dat het belang van individuele verantwoordelijkheid in de oude tijden ontbrak, maar tot aan het einde van de middeleeuwen verstonden mensen zichzelf als klein onderdeel van de grote kosmos, met God aan het hoofd. Vanaf die tijd kwam daar steeds meer verandering in. Het subject is het centrum geworden van waaruit de omringende wereld wordt geobserveerd, geïnterpreteerd, gewaardeerd en gecontroleerd. Er wordt wel gesproken van de moderne wending naar het subject. En nu in het postmodernisme het geloof ook nog wegslijt in de rede, dreigt subjectiviteit te onttaarden in subjectivisme: ieder heeft zijn of haar eigen waarheid.

Als zo het primaat aan het subject wordt verleend, wordt daarmee de bedding ge-

vormd voor het autonomiedenken. Niet alleen in de zin van psychische autonomie, maar ook van morele autonomie. Dat betekent niet dat mensen allemaal echt zo autonoom zijn. In werkelijkheid doen we veel dingen onder druk van de publieke opinie. We vinden het belangrijk hoe anderen over ons denken. Maar autonomie geldt wel als ideaal, als het summum van zelfverwerkelijking. Christenen onttrekken zich daar niet aan. Christenen zijn bijvoorbeeld geen lid van een gemeente omdat ze daarin door de doop zijn ingelijfd – vanuit de hogere orde van God dus, als deeltje van het grote geheel – maar ze zijn lid omdat ze voor die gemeente gekozen hebben. En ze hebben ervoor gekozen omdat ze vinden dat die het beste bij hen past. Ze handelen dus alsof hun subjectieve welbevinden de maat is van de dingen. Voor Marianne betekent dit dat het haar goed lijkt om voorlopig met Peter te gaan samenwonen, omdat dit voor haar goed voelt.

Vrijwillig

Morele autonomie kan als geldende waarde in onze samenleving niet meer worden ontkend, ook niet in de kerk. Daar staat tegenover dat we het principe van autonomie niet kritiekloos kunnen accepteren. We leven als gelovigen toch onder de zeggenschap van onze Heer? Dat betekent dat we ons aan Hem on-

derwerpen en Hem de richting van ons leven laten bepalen. Leven in geloof is leven in gehoorzaamheid. Hoe kunnen de erkenning en de begrenzing van het autonomiebesef worden gecombineerd? Het is best urgent dat dat gebeurt. Als we mensen domweg bekritisieren in hun autonomiegevoel, voelen ze zich onbegrepen, afgewezen en niet serieus genomen. Tegelijkertijd: als hun autonomie te veel ruimte krijgt, verdwijnt het karakter van geloof als gehoorzaamheid. God wordt ondergeschikt gemaakt aan onze behoeften en idealen, en dat kan de bedoeling niet zijn.

Om autonomiebesef zijn juiste plaats te geven, is het goed te bedenken dat het mondige individu ook in het Nieuwe Testament een belangrijke plaats inneemt. Gelovigen zijn geen slaven, maar kinderen. Ze zijn niet onderworpen aan allerlei regels met dreiging van straf (Galaten 4), maar streven naar en bidden om helder inzicht en fijngevoeligheid om zelf te onderscheiden waar het op aankomt (Filippenzen 1:9).

Hoe zit het dan met de erkenning van God als Heer over hun leven? Dat is geen gedwongen onderwerping, maar vrijwillige overgave aan zijn gezag. Ongetwijfeld was het autonomiegevoel ten tijde van het Nieuwe Testament niet op dezelfde wijze ontwikkeld als in onze postmoderne tijd. Het ging nooit om het individu op zichzelf als hoogste beslis-

>> Regels zijn alleen gelegitimeerd als ze aantoonbaar voortvloeien uit het evangelie <<

stantie, maar altijd om het individu opgenomen in een groter geheel. Maar toch zijn er aanknopingspunten om het huidige autonome zelfgevoel te verbinden met noties die gekoppeld zijn aan het evangelie. Het feit dat het individu in het Nieuwe Testament altijd is opgenomen in een groter geheel, wijst ons de richting voor een begrenzing van de ruimte voor autonomie. Een mens leeft namelijk nooit louter en alleen als individu. Iedereen maakt deel uit van grotere gemeenschappen: familie, vriendenkring, vereniging, werkkring, beroepsgroep, buurt, stad, land, kerk. Die gemeenschappen worden bijeengehouden door gedeelde visies op het leven. Die visies hebben een zekere normatieve kracht en deze normativiteit wordt in stand gehouden met een zeker gezag. Besturen, identificatiefiguren en opvoeders bewaken deze normativiteit. Daar gaat een zeker gezag van uit, waaraan de leden van de groep zich onderwerpen. Wie de gemeenschappelijke normen en waarden niet meer deelt, stelt zich buiten de gemeenschap. Deel uitmaken van een groep betekent dus altijd dat je je min of meer onderwerpt aan de groepscode. Dat is een vorm van heteronomie.

Er is wel een verschil tussen vroeger en nu. Traditionele gemeenschappen waren (en zijn) bindender dan moderne gemeenschappen. Je kon (kunt) je er minder gemakkelijk aan onttrekken. Tegenwoordig is aansluiting bij een groep veel meer een persoonlijke keuze die voor een (on)bepaalde tijd wordt aangegaan. De kerken merken daarvan de

gevolgen. Het spreekt niet meer vanzelf dat gedoopte kinderen zich later moreel verplicht voelen om zich aan de kerk van hun doop te blijven binden. Mensen stappen gemakkelijker over naar een andere gemeenschap als het hun niet zint.

Diskwalificeren

Wat betekent deze verandering in het levensbesef van mensen voor de kerk? De kerk zou er wijs aan doen om zich met beleid te beroepen op gezag en met begrip ruimte te geven aan menselijke autonomie. Een beroep op gezag zou altijd gepaard moeten gaan met een verantwoording waarom het belangrijk is dat de leden zich op een bepaald punt conformeren aan een gangbare norm.

De regels mogen geen voorwaarde vormen om mee te doen en te delen in de zegeningen van het evangelie. Dan worden ze tot een wet die de genade beperkt. Regels zijn alleen gelegitimeerd als ze aantoonbaar voortvloeien uit het evangelie. Pas dan kan er een appèl mee gedaan worden op mensen. Idealiter hoeft dan ook geen sanctie opgelegd worden. Dat zou een inherent gevolg moeten zijn van onevangelisch gedrag. Denk aan het isolement dat je over jezelf afroept als je je onnodig onttrekt aan de gezamenlijke activiteiten.

Wat betekent dit voor de manier van omgaan met Marianne? We schieten er niet veel mee op om haar te diskwalificeren als zij op proef gaat samenwonen. Voor haar onzekerheid kan begrip worden getoond. Ze zou geholpen kunnen zijn met psychologische hulpverlening. En wat haar voornemen betreft, zou in gesprekken met geduld gewezen moeten worden op de betekenis van trouw. Wanneer je als partners niet zeker van elkaar kunt zijn, kan er geen veilige relatie worden ontwikkeld. Het risico bestaat dan dat haar onzekerheid alleen maar groter wordt. In het evangelie gaat het niet om de beperking van haar vrijheid, maar om haar houvast en haar welzijn.

Bert Loonstra is predikant van de CGK Gouda.

Webtips

- www.izb.nl
De website van de IZB, vereniging voor zending in Nederland, bevat meerdere artikelen rond het thema autonomie en afhankelijk. Surf naar de homepage en zoek op 'autonomie'.
- www.aciweb.nl/artikelen/artikel-794.html
Een interview met Hans Schaeffer over zijn proefschrift *Createdness and Ethics*, waarin hij ook ingaat op autonomie.
- Het laatste nummer van het blad *Psyche en Geloof* van de vereniging CVPPP is geheel gewijd aan het proefschrift dat Bert Loonstra over autonomie en afhankelijkheid schreef. Losse nummers zijn aan te vragen bij de vereniging: www.cvppp.nl.

Leestips

- Ronald W. Richardson, *Werken aan een gezonde gemeente*, Ouderkerk aan den IJssel (Ekklesia), 2002. Richardson past inzichten uit de systeemtherapie toe op de gemeente en leert daarbij veel over autonomie.
- Michelle van Dusseldorp, *Ik kan veranderen. Elf stappen naar innerlijke heling en groei*, Amsterdam (Buijten en Schipperheijn), 2011.
- Timon Ramaker, *Vrij om te kiezen. Keuzes maken in een mediacultuur*, Zoetermeer (Boekencentrum), 2011.
- Hans Groeneboer, *Als jij en ik wij worden*, Houten ('t Gulden Boek), 2006. Een boek over autonomie in relaties.
- Kees Roest, *Niets moet, alles mag. Praktische handleiding voor gezond denken en zelfvertrouwen*, Zoetermeer (Boekencentrum), 2015. Een zelfhulpboek om de eigen autonomie te versterken.
- Carianne Ros, *Jij bent waardevol. Over eigenwaarde en zelfbeeld*, Amsterdam (Ark Media), 2016.

Een burn-out, een verlies: hoe vind je dan nog rust?

Vrij in een onvrije wereld

Om maar even met de deur in huis te vallen: Jezus stierf niet voor niets aan het kruis. Door zijn sterven mogen we nu vrij zijn. Vrij zijn! Maar leven we ook als vrije mensen? Of zijn we slaaf, van de wereld, en van de verlangens en verwachtingen van anderen en onszelf? Een gesprek met twee mensen die door ingrijpende ervaringen met deze vragen geconfronteerd werden.

tekst **Elze Sietzema-Riemer**

'Kom naar Mij, jullie die vermoeid zijn en onder lasten gebukt gaan, dan zal Ik jullie rust geven. Neem mijn juk op je en leer van Mij, want Ik ben zachtmoedig en nederig van hart. Dan zullen jullie werkelijk rust vinden, want mijn juk is zacht en mijn last is licht' (Matteüs 11:28).

Ik weet niet hoe het u vergaat, maar werkelijk rust vinden is tegenwoordig moeilijk. Sterker nog, we falen daar massaal in. Eén op de zeven werknemers kampt met burn-outklachten. Anderen zijn druk met hun *fear of missing out* en dan zijn er nog die niet meer offline kunnen zijn zonder licht te gaan trillen van onrust. Gelukkig zijn er dan kloosters waar we door middel van stilte retraites ons op hol geslagen hart kunnen verzorgen. Om vervolgens weer net zo hard opgeslokt te worden door de grote boze buitenwereld. Ik kan u vertellen: zo wil ik niet leven. Ik wil *werkelijk* rust vinden, in en door alles heen. Maar hoe dan?

Loslaten, overgave en vertrouwen. Het lijken sleutelwoorden te zijn in het antwoord op deze vraag. Makkelijker gezegd dan gedaan. Maar toch is dat echt nodig als je jezelf afhankelijk wilt maken van God, waarmee die werkelijke rust realiteit kan worden.

In de kerk belijden wij onze afhankelijkheid van God, maar in het dagelijkse leven voeren we strijd om onze onafhankelijkheid en onze autonomie te bewaren. Is er ook een alternatief? Ik ga op onderzoek uit.

Burn-out

Allereerst ga ik in gesprek met Hans Bolt, 46 jaar, getrouwd met Rebecca en woonachtig in Amersfoort. Bijna tien jaar geleden kwamen bij hem alle grote *life events* tegelijkertijd: hij verkocht zijn restaurant in Den Bosch, beëindigde de samenwerking met zijn zakenpartner, verhuisde naar Amersfoort en trouwde met Rebecca. Een paar dagen later werd hun zoon Jonathan geboren en ondertussen was er ook nog de zorg voor de vijf kinderen uit Rebecca's eerdere huwelijk en een kind uit Hans' eerdere huwelijk. Daarbij was het zijn taak om brood op de plank te krijgen.

Na een paar maanden stond Hans huilend voor de koelkast. Nadat hij de rest van de dag gehuild had, belde hij de dokter: 'Er is iets niet goed.' De dokter concludeerde al gauw: je bent zwaar overspannen. Drieënehalf jaar had hij een burn-out. Een ongelooflijk zware periode, vol

>> *Zijn grootste angst was dat hij al zijn geld zou kwijtraken en financieel niet meer voor zijn gezin zou kunnen zorgen* <<

met zwarte momenten. Zijn grootste angst was dat hij al zijn geld zou kwijtraken en financieel niet meer voor zijn gezin zou kunnen zorgen. Als zelfstandige zonder vast inkomen was dat een reële zorg. Dus hoe langer het duurde, hoe angstiger hij werd.

‘Ik kon niet meer lezen, mijn pincode niet meer onthouden – ik wist niet wat me overkwam’, vertelt Hans. ‘Mijn lichaam schakelde uit en mijn psyche verloor alle houvast. Alles werd afgebroken. Tijdens de therapie die volgde, ontdekte ik dat ik een soort “nepautonomie” had opgebouwd. Sinds mijn vroege jeugd voer ik op de verwachtingen van anderen en was ik volledig afhankelijk van hun goedkeuring. Pas tijdens mijn burn-out, via een lang therapietraject, heb ik geleerd te zeggen “ik ben prachtig hoe ik ben, ik mag er zijn”.’

‘Ik zie de burn-out als een letterlijke stop van God om mij te redden van de dood. Het klinkt heel dramatisch, maar zo is het wel. Ik zorgde niet goed voor mijzelf. Alle signalen dat het niet goed ging, negeerde ik, tot op het moment dat ik ze niet eens meer herkende als signalen. Ik rookte en werkte gewoon keihard door. En waarom? Omdat ik indruk wilde maken, omdat ik geen daadwerkelijke identiteit had. Toen alles afgebroken was, werd het tijd om mezelf weer op te bouwen, dit keer samen met God.’

Geconfronteerd

Hans ziet autonomie als een positief begrip, als zijn wie je bent, onafhankelijk van de goedkeuring van anderen. Maar, stelt hij heel duidelijk, dit gaat wel hand in hand met je afhankelijk opstellen van God.

Hans is christelijk opgevoed, maar gaandeweg raakte God steeds meer op de achtergrond. Vlak voor zijn burn-out sprak hij uit dat hij God miste en dat hij Hem weer wilde gaan zoeken. Tijdens zijn burn-out werd hij tot drie keer toe geconfronteerd met de Bijbeltekst: ‘Zoek eerst het koninkrijk van God en zijn gerechtigheid, dan zullen al die andere dingen je erbij gegeven worden’ (Matteüs 6:33).

‘Ik was eerst niet erg enthousiast over deze boodschap. Liever had ik meteen “al die andere dingen”. Met tegenzin startte ik mijn zoektocht, maar uiteindelijk begreep ik steeds meer dat ik in alles volledig afhankelijk ben en mag zijn van God. En in die afhankelijkheid mag ik inderdaad datgene ontvangen wat ik nodig heb.’
‘Onderhand ben ik weer fulltime aan het werk’, vertelt Hans verder. ‘Zonder dat ik onrustig op zoek hoeft te gaan, krijg ik iedere keer precies op tijd een nieuwe opdracht. Bovendien zit ik hier nu, na zo’n zware periode en een allesbehalve makkelijke gezinssamenstelling met allerlei problematiek, gelukkig getrouwd te wezen. Zonder God hadden we het niet gered. Niet dat alles nu vanzelf gaat, integendeel. Mij afhankelijk opstellen van God is een dagelijkse strijd. Ik ben van mezelf een controlfreak, dus diep in mij wil ik de touwtjes voortdurend in handen houden. Maar dat is niet vol te houden, zo weet ik nu. Bovendien valt er zo veel meer vreugde te vinden in de weg die God wijst.’

Hans Bolt: ‘Toen alles afgebroken was, werd het tijd om mezelf weer op te bouwen, dit keer samen met God.’

Een gouden ring

En beetje gek doen. In de eerstvolgende redactievergadering stel ik voor om abonnees te vragen welke twee Bijbelboeken bij hen favoriet zijn. Naar de uitslag gis ik niet; ik zeg al wel dat mijn twee favorieten Spreuken en Prediker zijn. Vreemd: waarom twee oudtestamentische boeken? Misschien vanwege de sfeer van wijsheid in beide boeken, waar je steeds iets van opsteekt. Of vanwege de diepere lagen die in bijna elk zinnetje verborgen zitten, lagen die bovenkomen als je erover leest of er een preek over hoort.

Waarom deze intro en die kop? Wel, ik word een beetje moe van al het geluid om mij, om ons heen. Geluid in Amerika, waar het nieuws dagenlang gaat over een aandoening bij de ene kandidaat, terwijl de andere kandidaat – bekend van soms bijna miselijkmakend kabaal – zich presidentieel voordoet.

>> Ik word een beetje moe van al het geluid om mij, om ons heen <<

Geluid in Nederland, over van alles en nog wat en recent over orgaandonatie. Het aanvaarde wetsvoorstel betekent een gering verschil met de huidige praktijk, van 'nee, tenzij' naar 'ja, mits'. Dan hoor je: overheidsdwang. Daar kan ik me iets bij voorstellen. Maar dat begrip verdwijnt bij het horen van het getuigenis van een ernstig zieke die wacht op een donororgaan. Hij sprak zich via sociale media uit vóór het wetsvoorstel en kreeg grote, niet te herhalen, woorden over zich heen.

Geluid is er, helaas ja, ook in de kerk. We vinden overal iets van, vooral van voorgangers. En dat laten we weten ook: het gaat om wat ik voel en denk, om wat voor mij principieel (!) juist is, toch?

Overdrijf ik? Vast. Maar lees een zinnetje uit een classisverslag. Een predikant vertrekt vanwege emeritering en vraagt 'aandacht te blijven geven aan de ethiek van de omgang: (...) vooral luisteren naar wat de ander beweegt'.

Ik lees dus graag in Spreuken en Prediker. Omdat beide veel wijze dingen zeggen, ook over kabaal. Neem Spreuken 17:27: 'Een verstandig mens is karig met zijn woorden.' Of 25:12: 'Een wijze vermaning voor een luisterend oor is als een gouden ring.' Maar ja, wil ik nog vermaand worden? En kan ik nog luisteren?

**Leendert de Jong (GKv),
hoofdredacteur *OnderWeg***

>> *'Het is grappig, het staat al eeuwen in de Bijbel. Hoe mooi is het dan om te ontdekken dat het inderdaad werkt' <<*

Mooi en vrij

Het gesprek laat mij de rest van de dag niet los. Niet zozeer vanwege de heftigheid ervan, als wel vanwege dat samenspel van wat Hans autonomie noemt en afhankelijkheid van God. Ik blader door een gedichtenbundeltje van Huub Oosterhuis en daarin lees ik:

*'Delf mijn gezicht op, maak mij mooi.
Wie wordt ontmaskerd wordt gevonden
en zal zichzelf opnieuw verstaan,
en leven onomwonden,
aan niets en niemand meer ten prooi.
Delf mijn gezicht op, maak mij mooi.'*

Dat is het! In volledige afhankelijkheid van God is er de ruimte om te worden wie je bent. Mooi en vrij. Daar getuigt ook Jan Blok (67) van, wanneer ik hem de volgende dag spreek in zijn huis in Bunschoten-Spakenburg. April dit jaar stierf zijn vrouw Marga na een ziekbed van drie jaar aan de ziekte ALS. Hij laat mij de zorgunit zien die in de achtertuin is gezet, verbonden met hun huis. Anderhalf jaar was Marga hier gekoppeld aan alle benodigde apparatuur. Haar lichaam viel uit en voor alle handelingen, ook de meest intieme, had ze hulp nodig. Samen met allerlei thuiszorgmedewerkers en familie gaf Jan haar de benodigde zorg. Het was vernederend, al die mensen aan je lijf. Maar toch: ook al zat Marga opgesloten in een lichaam dat zo onvrij was als het maar kan, ze voelde zich vrij. De kracht die hiervan uitgaat, heeft een haast ontchutterende werking op mij. Daar zit ik dan met mijn neus in de gedichten. Mooi hoor. Maar je kunt lang of kort mijmeren over overgave, uiteindelijk gebeurt het in de praktijk van alledag. Daarover vertelt Jan: 'God geeft een vrede die alle verstand te boven gaat. Wij mochten dat elke dag weer ervaren. Wat we daarvoor deden? Niets. Het

werd ons gegeven. Marga is altijd vol vertrouwen geweest, wat maakte dat het voor mij ook draaglijk was. Ze heeft nooit aan God getwijfeld en altijd gezegd: "Ik respecteer de Heer hierin, ook al snap ik niet dat dit allemaal moet gebeuren." Ze had er vrede mee. Marga heeft altijd die afhankelijkheid gekend. Ze heeft geloven nooit als moeilijk ervaren, vroeger ook niet. Ze was altijd blijmoedig. Dat liep gewoon door toen zij ziek werd. Zelf ervoer ik ook geen opstandigheid, daar ben ik gelukkig voor bewaard gebleven.'

Dat is niet zijn hele leven zo geweest, vertelt hij. 'Het klinkt misschien gek, maar ik heb in mijn leven depressieve periodes gekend die ik zwaarder en moeilijker vond dan het ziekbed en zelfs het overlijden van mijn vrouw. Toen ik depressief was, had ik het idee dat God er niet was, terwijl ik dat tijdens de ziekte van mijn vrouw geen dag heb gehad. Nu nog niet, hoezeer ik er ook verdriet van heb dat ze er niet meer is.'

Niets anders

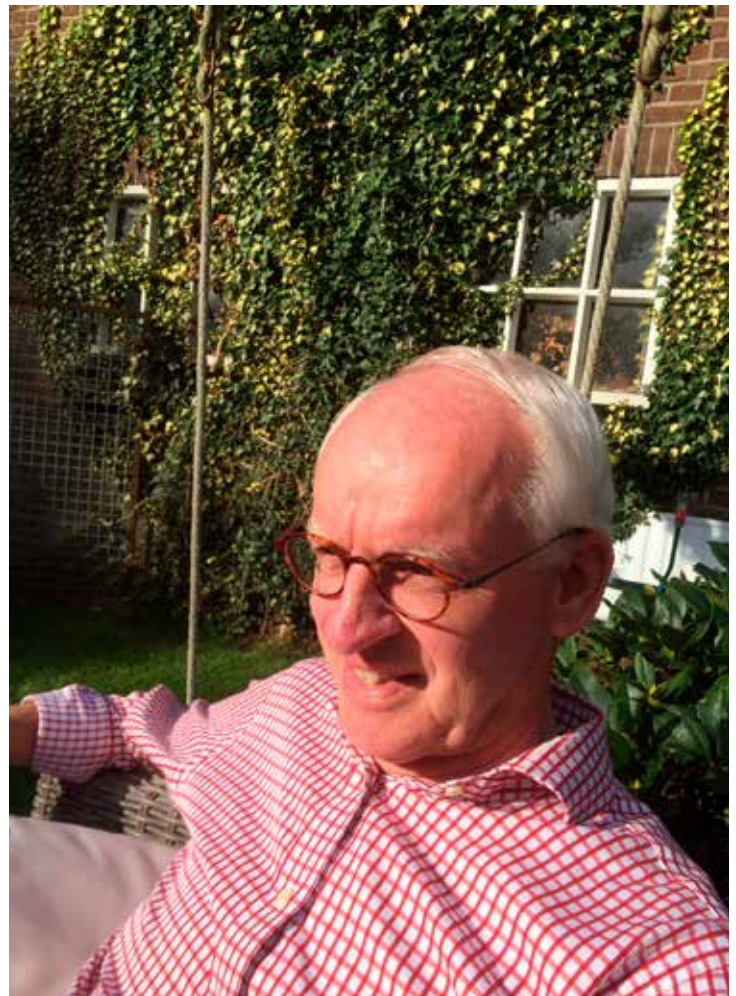
De rust en overgave die Jan Blok uitstraalt, zijn opvallend. Ik begon mijn zoektocht met de vraag: hoe kan ik werkelijk rust vinden? Tegenover mij zit een man die het lijkt te hebben gevonden, die leeft als een vrij mens, te midden van allerlei onrust. Symbolisch genoeg worden we tijdens het gesprek omringd door zijn klokkenverzameling, die een herrie maakt waar ik nooit aan zou kunnen wennen. Hij heeft er geen last van, uiteraard.

Zo is iedereen verschillend en heeft iedereen zijn of haar eigen kruis te dragen. Maar Jezus maakt geen onderscheid als Hij rust en verlichting belooft. Hoe dan? Kom tot Mij, zegt Hij. Misschien moet je dat niet moeilijker maken dan dat het is, leer ik van Jan Blok. Gewoon elke dag met Hem de dag beginnen, in vertrouwen. 'Het feit dat je de Bijbel pakt, is al die afhankelijkheid', stelt hij.

Bij autonomie heeft hij een negatieve associatie: 'Het betekent letterlijk dat je jezelf tot wet bent. Daar staat God dus buiten. In afhankelijkheid van God is er geen autonomie meer. God is er om je leven en de wereld te besturen. Afhankelijk zijn van Hem is erop vertrouwen dat alles en iedereen gedragen wordt. In dat vertrouwen geef je je over aan God en hoef je niets anders te doen dan met de dag te leven. Zo hebben wij dat ook steeds gedaan en dat doe ik nu nog steeds. Ik ga mij geen zorgen maken over de dag van morgen. Het is grappig, dat staat al eeuwen in de Bijbel. Hoe mooi is het dan om te ontdekken dat het inderdaad werkt, dat je daar rust van krijgt. Hij is er.'

Amenlied

Hoe nu dit alles af te sluiten? Niet, denk ik. Dit is niet iets om af te sluiten met een samenvattende en verhelderende con-

Jan Blok: 'God geeft een vrede die alle verstand te boven gaat. Wij mochten dat elke dag weer ervaren.'

clusie. Mijn leven en uw leven gaan door; rommelig, rafelig en vol uitdagingen. In mijn hoofd klinkt wel een psalm, Psalm 73, vers 10. Het is lang geleden dat ik die heb gezongen. Een amenlied op 'Hij is er'.

*Wie heb ik in de hemel hoog
behalve U? Wat zou mijn oog
op aarde naast U ooit begeren?
U kan ik immers nooit ontberen!
Bezwijkt mijn vlees en hart in nood,
U blijft mijn rots, zelfs tot de dood.
Niets is er wat mij van U scheidt,
mijn erfdeel tot in eeuwigheid.*

Elze Sietzema-Riemer (GKv) is journalist en godsdienstwetenschapper. Zie www.elzeriemer.com.

Gezonde autonomie

God heeft van ons geen marionetten gemaakt

In onze samenleving wordt veel van onze zelfstandigheid gevraagd. We worden voortdurend op onszelf teruggeworpen om eigen keuzes te maken en ons leven zelf in te richten. Een christen ontkomt daar niet aan. In een omgeving waar weinig christenen zijn, kan het zelfs veel moed vragen om goede keuzes te maken en te leven naar de wil van God. Geen wonder dat autonomie een belangrijk gespreksonderwerp is in de spreekkamer van de psycholoog. Ook bij mij.

tekst **Ina Oost**
beeld **SvetaZi/Shutterstock**

De wens om autonoom te zijn is een hulpvraag die ik bijna dagelijks voorbij hoor komen in mijn praktijk, in veel varianten. Veel mensen worstelen met problemen die ontstaan door een gebrek aan autonomie. Ik denk aan een getrouwde vrouw die het moeilijk vindt om haar relatie vol te houden. Ze twijfelde al in haar verkeringsstijd, maar is ondanks haar twijfel toch getrouwd, want hoe kon ze het feest afblazen terwijl ze al zo lang verkering hadden? Wat zouden anderen daarvan denken?

Ik denk aan de vrouw die het niet naar haar zin heeft op haar werk. Ze durft niet

in gesprek te gaan met haar leidinggevende over een andere functie en is door de hele situatie somber geworden.

Ik denk aan de man die te veel van zichzelf vergt in zijn werk, omdat hij niet weet wat hij waard is en bevestiging zoekt in zijn prestaties. Altijd maar weer probeert hij te voldoen aan de verwachtingen van anderen, met een burn-out tot gevolg.

Ik denk aan de vader die door eigen misbruikervaringen de grenzen van zijn eigen kinderen niet respecteert, waardoor zijn kinderen het respect voor hun vader verliezen. Allemaal situaties waarin een tekort aan autonomie een rol speelt.

Hoe had een gezonde autonomie hier nu kunnen helpen? Voordat we die vraag beantwoorden, is het handig eerst te benoe-

men wat gezonde autonomie nu eigenlijk is en hoe autonomie zich ontwikkelt.

Overspel

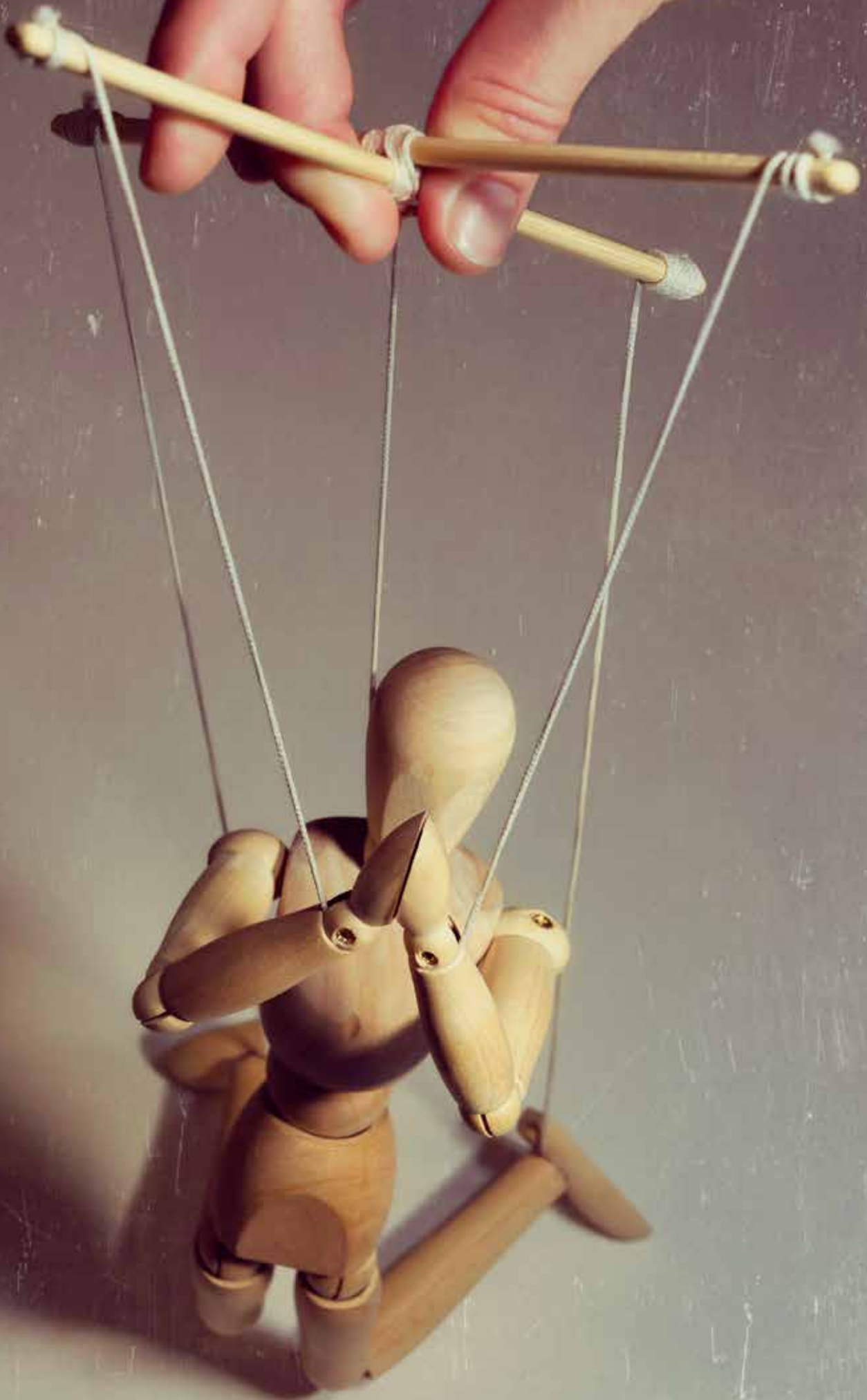
Het woord 'autonomie' betekent letterlijk zelfbeschikking, de vrijheid om eigen wetten te volgen. De vraag is dan welke wetten we volgen. Ieder mens maakt bewust of onbewust een keuze volgens welke wetten hij of zij wil leven. Dat kunnen je eigen regels zijn, maar ook de regels van je familie of je religie. Een christen zal proberen te leven volgens de leefregels van de Bijbel. Maar als hij dat doet, geeft hij dan zijn eigen autonomie op? Ik geloof het niet.

Ikzelf heb autonomie altijd een mooi begrip gevonden. Ik geloof dat autonomie ons gegeven is. Wij mogen leven vanuit Gods genade en zijn geschapen om in trouw aan onze schepper het goede te doen.

Hierbij moet ik denken aan het verhaal waarin enkele mannen een vrouw bij Jezus brengen die betrappt is op overspel. Als Jezus in actie komt, zegt Hij eerst tegen deze mannen: 'Wie van jullie zonder zonde is, laat die als eerste een steen naar haar werpen.' Jezus dwingt hen om verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen gedrag. Ze moeten over zichzelf nadenken, reflecteren op hun eigen gedrag en motieven. Opeens zijn ze zo stoer niet meer en druipen ze af. Daarna spreekt Jezus de vrouw aan en zegt: 'Ga naar huis, en zondig vanaf nu niet meer.' Je zou kunnen zeggen dat Jezus vanuit een accepterende houding de vrouw aanspreekt op haar kracht om grenzen te stellen. Als zij naar Jezus luistert, moet ze verantwoordelijkheid nemen om zich de goede wet van God eigen te maken. En Jezus verwacht dat zij dat kan.

>>

>> *Toerusting*

We kunnen ons achter God proberen te verschuilen, om vooral zelf geen keuzes te hoeven maken. Maar dan schuiven we de verantwoordelijkheid die Hij ons gegeven heeft af.

Eigenwaarde

Als het goed is, ontstaat autonomie spelenderwijs. Het groeit gestaag binnen de veilige relatie van een kind met zijn ouders. Er vindt vanzelfsprekend een gezonde ontwikkeling plaats als ouders de behoeften van het kind zien en hier sensitief op reageren. Als er naar het kind geluisterd wordt, zodat het zich gezien voelt. Als ouders, school of sportclub het kind aanmoedigen om zich te ontwikkelen. Als het kind uitgedaagd wordt om na te denken over een oplossing van een probleem. Als het woorden krijgt aangereikt om zijn of haar gevoelens onder woorden te brengen. Als het kind leeftijdsadequaat grenzen krijgt aangereikt en als grenzen gerespecteerd worden binnen het gezin. Als er ruimte en acceptatie is voor verschillen. Al deze aspecten zorgen ervoor dat het

kind leert wie hij is en wat zijn behoeftes zijn. Zo kan iemand zelfbewustzijn en eigenwaarde ontwikkelen. Dat is nodig om verantwoordelijkheid te nemen en eigen keuzes te maken, zodat we mensen kunnen worden zoals God ons bedoeld heeft.

Verschuilen

In het artikel van Bert Loonstra (pagina 8-11) hebt u kunnen lezen over Marieke, die misschien een psycholoog nodig heeft omdat ze geen definitieve keuze durft te maken in haar relatie met Peter. Laten we eens kijken wat er gebeurt als ze die stap zou zetten en hiervoor in behandeling zou gaan. Dan zal de psycholoog haar helpen om haar angst om keuzes te maken onder ogen te zien. In de gesprekken zullen verschillende aspecten van autonomie aan bod komen, zoals het ontwikkelen van een realistisch zelfbeeld, het kunnen benoemen wat haar wensen zijn in een relatie en het ontwikkelen van vaardigheden om hierover met haar partner in gesprek te gaan. Als ze dat leert, zal ze bewuster voor haar relatie kunnen kiezen. Als Peter van haar houdt, is hij daar blij mee, want hij zal merken dat hun relatie zich gaat verdiepen, omdat ze beiden meer zichtbaar kunnen worden voor elkaar.

Het kan best zijn dat Marieke het vanuit haar geloof lastig vindt wat de psycholoog tegen haar zegt. Ze kan reageren met de opmerking dat ze juist niet wil leren om eigen keuzes te maken, omdat ze graag afhankelijk wil zijn van God en wil dat God de keuze voor haar bepaalt. Ze zou tegen de psycholoog kunnen zeggen: 'Ik kan pas met Peter trouwen als ik een teken van God heb gekregen dat hij mijn man moet worden.' Dat klinkt gelovig, maar het lijkt er toch verdacht veel op dat ze zich achter God probeert te verschuilen om vooral zelf geen keuzes te hoeven maken. Haar onzekerheid ondermijnt haar zelfvertrouwen en ze schuift de aan haar gegeven verantwoordelijkheid af op God. Dat patroon zal haar ook makkelijk kwetsbaar maken voor manipulatie door andere mensen.

Marieke zal moeten leren om zichzelf serieus te nemen en een verbinding te maken

met haar eigen verlangens en behoeften. Het mooie is dat ze die verlangens en behoeften vervolgens aan God kan voorleggen. Dat is leven in afhankelijkheid van God; dat gaat niet buiten onze eigen inbreng en inzet om. Want God heeft van ons geen marionetten gemaakt. Hij heeft ons geroepen om in afhankelijkheid verantwoordelijke mensen te zijn.

Eng

Tot zover Marieke. Stel nu dat Peter op zijn beurt alles zeker denkt te weten en al die zorgen van Marieke maar onzin vindt. Dat betekent nog niet dat Peter wel een gezonde autonomie ontwikkeld heeft. De kans is groot dat Peter zijn eigen kwetsbaarheid niet onder ogen durft te zien en daarmee in zijn dominantie ook geen aandacht kan hebben voor de kwetsbaarheid van Marieke. Daardoor geeft hij Marieke niet de kans om zich aan hem te verbinden en kan de relatie zich niet op een gezonde manier ontwikkelen. Wat is het waardevol voor Marieke als hij zijn gevoelens van onzekerheid en angst onder ogen durft te zien en desondanks van harte voor haar kiest!

Autonomie betekent niet dat we onaanastbaar zelf bepalen hoe we onze weg gaan. Maar een gezonde autonomie is nodig om goede keuzes te maken in ons leven, waartoe we als verantwoordelijke wezens geroepen zijn.

Staan voor eigen keuzes kan best eng zijn. Angst is een grote oorzaak van een onvrij leven: angst om fouten te maken, angst om grenzen te stellen, angst voor het oordeel van anderen als je een eigen weg gaat. Zelf keuzes maken betekent dat je fouten kunt maken en dat zal ook regelmatig gebeuren. Maar wat is het mooi als je als mens mag groeien in vrijheid en ruimte om te zijn zoals God je heeft bedoeld. Wat mij betreft is dat waar het om gaat bij het ontwikkelen van autonomie: vrijheid in denken en handelen om je als gelovig mens te kunnen bewegen in relatie met de schepper.

Ina Oost is gz-psycholoog en heeft een eigen psychologiepraktijk.

Nieuws

Verzoening wordt gevierd

Op 31 oktober is het vijftig jaar geleden dat de Open Brief, ondertekend door 25 predikanten en andere kerkleden, verscheen. Deze brief was aanleiding tot de breuk in de GKv en het ontstaan van de NGK. Inmiddels is die breuk in vergaande mate geheeld. Daarom wordt op zondag 30 oktober op diverse plaatsen in het land door gemeenten en leden van de GKv en de NGK samen het avondmaal gevierd. Dat gebeurt onder meer in Enschede en IJsselmuider. In Haarlem/Heemstede houden de GKv en de NGK een gezamenlijke kerkdienst.

NGK-gemeenten: toch ambt voor homo's met relatie

De NGK Groningen en de NGK Utrecht hebben besloten dat ook homoseksuele gemeenteleden met een relatie 'in liefde en trouw' ambtsdrager kunnen worden. In Utrecht werd een principebesluit daartoe al in 2009 genomen, maar de uitvoering ervan werd opgeschort met het oog op bezwaren in de gemeente en de landelijke bezinning.

In 2015 verscheen een rapport van een NGK-commissie die in meerderheid ruimte zag voor het bekleden van een ambt door homo's met een relatie, maar de Landelijke Vergadering volgde die lijn niet en besloot begin 2016 dit niet in de vrijheid van de kerken te laten. Desondanks gaan de gemeenten van Utrecht en Groningen een eigen weg met verwijzing naar hun eigen visie en de lange weg die ze zelf met dit onderwerp zijn gegaan. Beide gemeenten hebben sinds het ontstaan van de NGK door hun vrije opstelling tegenover de kerkorde een status aparte in het kerkverband.

Zowel in Groningen als in Utrecht heeft een minderheid bezwaren tegen het besluit.

Komen en gaan

Beroepbaar in de GKv: M.A. van der Welle uit Kampen, mavanderwelle@gmail.com, 06 52306730 en T. Waalewijn uit Kampen, twaalewijn@gmail.com, 06 8349482. Benoemd tot interim-predikant van de NGK Leerdam: R.C. Vervoorn, die verbonden blijft aan de NGK Heerde/Epe.

Verbonden aan de NGK Zeist als predikant voor bijzondere werkzaamheden: Mark Janssens (Utrecht). Hij is in deeltijd werkzaam als geestelijk verzorger in enkele zorginstellingen.

>> Colofon

Kernredactie

Ad de Boer (hoofdredacteur), Jan Haveman, Johanne de Heus (beeldredacteur), Leendert de Jong (hoofdredacteur), Jan Haveman, Peter Hommes, Pieter Kleingeld, Erik Koning (eindredacteur), Jordi Kooiman (eindredacteur), Bas Luiten, Heleen Sytsma-van Loo, Jolyn van Varik-Nijssink.

Brede redactie

Kernredactie plus Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp.

Medewerkers

Eline de Boo, Han Hagg, Simon Kadijk, Myriam Klinker-De Klerck, Jan Kuiper, Roel Kuiper, Almatine Leene, Wim van der Linde, Embert Messelink, Jan Mudde, Maurits Oldenhuis, Anko Oussoren, Hans-Jan Roosenbrand, Wolter Rose, Wim van der Schee, Karen Scheele, Joost Smit, Paul Smit, Esther Spiering-de Hek, Karel Smouter, Jeroen Sytsma, Daniël Timmerman, Roel Venderbos, Maarten Verkerk, Ronald Westerbeek, Dick Westerkamp, Jeannette Westerkamp-Stegeman, Peter Wierenga.

Redactieadres

't Hazeveld 115, 3862 XA Nijkerk, 033-750 67 87, redactie@onderwegonline.nl.

Lezersservice

Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten: Nico Schenk, Droogoven 7, 3961 EW Wijk bij Duurstede, 0343-57 50 27, administratie@onderwegonline.nl.

OnderWeg in braille, grootletter en audio

OnderWeg is beschikbaar in passende leesvormen bij de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden (CBB). Neem voor meer informatie contact op met de CBB: 0341-565499.

Abonnementsprijzen

Jaarabonnement: € 46,- (studenten € 23,- / Europa € 85,- / buiten Europa € 115,-).

Abonnement OnderWegOnline: € 37,50.

Proefabonnement: drie maanden gratis.

Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag online in op www.onderwegonline.nl.

IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v. Gereformeerde Persvereniging OnderWeg te Wijk bij Duurstede.

Persvereniging

OnderWeg is een uitgave van de Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Informatie: Marga van Gent-Petter (secretaris), persvereniging@onderwegonline.nl.

Bestuur Persvereniging

Bernard Bos, Marga van Gent-Petter, Krijn de Lange, Aad Lootens, Ale Sierksma, Hillie van de Streek.

Adverteren

Nico Postuma, 0341-84 21 47 of 06-139 959 05, adverteren@onderwegonline.nl.

Zie voor de formaten, tarieven en verschijningsdata www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving

Bredewold. Creatie, web & print. Postbus 86, 8090 AB Wezep, 038-376 33 90, fax 038-376 53 03, onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk

Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle, Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl

www.facebook.com/onderwegonline

www.twitter.com/onderwegonline

Micha Zondag 2016

Buigen om recht te doen

Het Michanetwerk roept kerken op om gerechtigheid op de agenda te zetten. De Micha Zondag, dit jaar op 16 oktober, is een goede gelegenheid om dat te doen. Dit jaar wordt de zondag voor de tiende keer gehouden. We gaan terug naar de brontekst waar deze beweging haar naam aan ontleent: Micha 6:8.

tekst **Rijn de Jonge** en **Tiny Hoving** beeld **ingimage**

Het Michanetwerk roept al tien jaar lang op tot sociale en ecologische gerechtigheid. Het vraagt daarmee aandacht en inzet voor rechtvaardige verhoudingen tussen mensen en voor goede zorg voor de schepping. Dat is soms best spannend en roept vragen op: hoort dit wel binnen de kerkmuren? En gaat het bij gerechtigheid binnen de kerk niet vooral om recht tegenover God staan?

Diepere lading

Het thema 'Buigen om recht te doen' is gebaseerd op het laatste gedeelte van Micha 6:8, op het 'nederig de weg gaan van je God'. Maar als we de tekst iets breder bekijken, krijgt het buigen een

diepere lading. In vers 6 van Micha 6 wordt namelijk ook over buigen gesproken. De vraag in vers 6 is: 'Waarmee zal ik de HEERE tegemoet gaan en mij buigen voor de hoge God?' (Micha 6:6 HSV) De vraag volgt op Gods aanklacht dat het volk Israël vergeten is wat Gods gerechtigheid behelst (vers 5). In vers 7 doet Israël zelf een aanzet voor hoe de relatie met God kan worden hersteld. Het wil offers brengen om de zonden teniet te doen en niets lijkt te veel: offers van kalveren, rammen, olie en zelfs kinderen worden geopperd.

Micha 6:8 is de reactie hierop. De mens ('Er is jou, mens, gezegd...') wordt op zijn plaats gezet en in zijn kleinheid, als

mens, geadresseerd. Het zijn niet onze offers waar we eerst aan moeten denken, nee, God heeft immers al zo vaak tegen zijn volk gezegd wat hij verlangt (zie bijvoorbeeld Deuteronomium 10:12). Had Samuel niet al gezegd: 'Schept God meer behagen in offers dan in gehoor-

Er is jou, mens, gezegd wat goed is, je weet wat de HEER van je wil: niets anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God.
(Micha 6:8)

zaamheid? Nee.' En had God niet laten merken dat Hij naar de harten van zijn kinderen kijkt (zie bijvoorbeeld Jeremia 17:9-10)? God is niet gediend met offers als die niet worden gebracht door een volk dat verlangt naar het goede, naar Gods gerechtigheid. En dus vertelt God opnieuw aan de mens wat goed is: doen wat recht is, trouw zijn en nederig wandelen met God. Dat is eredienst aan God. Het thema gerechtigheid hoort dus zeker binnen de kerkmuren. Sterker nog, het lijkt essentieel voor de dienst aan God, individueel, maar zeker ook in het verband van de kerk.

Offers

Buigen om recht te doen vraagt daarnaast dat wij niet alleen gerechtigheid doen en daarin buigen voor God, maar dat we dat ook in nederigheid doen. Verstaald naar onze huidige context: vraagt

recht doen in onze huidige tijd niet om inleveren (sociaal en materieel), om van onze bevoorrechte positie af te zien en misschien wel om offers, radicale keuzes in onze leefstijl?

Het is lastig om iets concreets te doen om armoede of geweld door ongelijkheid of uitbuiting dichtbij en ver weg, tegen te gaan. We kunnen en moeten bidden en kunnen misschien ondersteuning bieden. Maar wat als blijkt dat onze manier van consumeren de ongelijkheid in stand houdt? Willen wij de eersten zijn om in te leveren? Zou het geen zaak van gerechtigheid zijn om verbinding te zoeken met hen die het minder hebben, te beginnen in onze eigen buurt?

Misschien dat dit onrecht ons scherp voor ogen staat en we er al mee bezig zijn, maar wat te denken van financieel onrecht, in stand gehouden door onze manier van geld wegzetten en uitgeven? Zijn we actief bezig daarin recht te doen? Of laten we het al gauw zitten, omdat het te moeilijk is? Het materialisme en de drang om te leven in gemak en luxe die onze cultuur kenmerkt – het verlangen naar nieuwer, meer en beter – drukt als onrecht op de schepping en op onze naaste dichtbij en ver weg. Klimaatverandering is een zorgwekkend thema, dat miljoenen mensenlevens raakt. Maar hoe leeg is onze zorg daarover als we er niet minder om vliegen, autorijden, weggoien of consumeren?

Persoonlijk

Toch kan de vraag rijzen of Gods 'gerechtigheid' niet in de eerste plaats gaat over het feit dat we (weer) recht voor God mogen staan door het offer van Jezus Christus. Is dat niet waarop we ons moeten richten? Zeker staan Jezus' offer aan het kruis, zijn opstanding en verhoging centraal in de kerk. Maar juist in de bevrijding van zonden (waarvoor Christus dieper boog dan een mens ooit kan) en Jezus' grote ontferming voor alle mensen, zien we dat persoonlijke gerechtigheid nauw verbonden is met sociale gerechtigheid. Ten eerste geeft Christus' verlossing ons kracht om te buigen: we

>> *Vraagt recht doen in onze huidige tijd niet om radicale keuzes in onze leefstijl? <<*

hoeven niets meer te vergaren of te bewijzen, de drang naar nieuwer, meer en beter vervaagt, omdat wij Jezus' onuitputtelijke genade hebben. Ten tweede bieden Christus' leven en woorden inspiratie om ons in te zetten voor sociale gerechtigheid, 'goedertierenheid lief te hebben' (Micha 6:8 in HSV) en zo nederig te wandelen met God.

Niet één zondag

Het mag duidelijk zijn dat leven voor gerechtigheid niet iets van één zondag is. Het verdient steeds weer aandacht in ons persoonlijke leven, in het groeps- en werkgroep, maar ook in het beleid van de kerk. Micha 6:8 mag een levenslang thema zijn. Buigen voor God om recht te doen.

Rijn de Jonge is voorzitter van Micha Zondag, Tiny Hoving is coördinator bij Micha Nederland.

Kerkenpakket Micha Zondag

Ieder jaar wordt er een kerkenpakket samengesteld voor de Micha Zondag. Dit pakket bestaat uit preek schetsen, liederen, gebeden, kinder- en tienerprogramma's. Het materiaal is gratis te downloaden en biedt handvatten voor iedere gemeente om op eigen wijze invulling te geven aan de Micha Zondag. Het pakket is zo samengesteld dat het ook op een willekeurige andere zondag in het jaar gebruikt kan worden. Kijk op michazondag.nl.

Dit is nog maar
het begin

Begin van het evangelie van Jezus Christus. (Marcus 1:1, NBG1951)

tekst **Simon Kadijk** beeld **nito500/123RF**

Het evangelie volgens Marcus begint en eindigt opmerkelijk. De eerste zin bestaat in het Grieks uit zeven woorden zonder een werkwoord. Dat duidt op een opschrift. Maar iets begint altijd met een begin. Wat voegt dit dan toe? En had het woord 'evangelie' in de tijd dat Marcus het opschreef al de betekenis die we er nu aan hechten: evangelieboek? Of betekende het toen nog gewoon 'het goede nieuws' zoals de Bijbel in Gewone Taal vertaalt of 'goede boodschap' zoals de Willibrordvertaling heeft? Marcus is veruit het dunste van de vier evangeliën, maar gebruikt wel het meest van allemaal het woord 'evangelie'. Zeven keer en als je 16:15 meetelt acht keer.

Opschrift

'Begin van het evangelie van Jezus Christus' is een opschrift. Ik denk dat het een opschrift is boven het gehele evangelie en niet alleen boven de eerste verzen of het eerste hoofdstuk. Maar dan is het wel opmerkelijk dat dit het begin genoemd wordt. Na een begin volgt er immers meer. Dit wordt onderstreept door het volgende.

Het valt op dat Marcus een ontzettend hoog verteltempo heeft. Na een paar verzen ben je al voorbij Kerst en in vers 14 is Johannes de Doper al gevangengenomen.

>> Marcus schrijft rechtstreeks op het doel af <<

Dat tempo wordt nog eens onderstreept door het vele gebruik van het woord *euthus*. De NBG1951 vertaalt dat consequent met 'terstond'. De NBV heeft vaak 'meteen'. In *euthus* zit het woord 'recht', daarom vertalen sommigen het met 'rechtstreeks'. Marcus schrijft rechtstreeks op het doel af.

Lijden

Het thema van Marcus is Jezus Christus als de lijdende Mensenzoon. Meer dan in de andere evangeliën wordt in Marcus de nadruk gelegd op het lijden. Reeds in hoofdstuk 2 komt de beschuldiging dat Jezus God lasterde en dat de Joodse leiders zich eraan storen dat Jezus met zondaars eet. Ook zinspeelt Jezus zelf al op zijn lijden, sterven en opstanding: 'als de bruidegom van hen weggenomen is'. In hoofdstuk 3 lezen we al over plannen om Jezus uit de weg te ruimen (vers 6). Nog voor we op de helft van het evangelie zijn kondigt Jezus expliciet zijn lijden aan (8:31) en begint Hij hun te leren dat de Mensenzoon veel zal moeten lijden.

Onderweg

Marcus beschrijft naar verhouding veel uitvoeriger die lijdensweg van Jezus, de *via dolorosa*. Hij doet dat onder andere door het gebruik van het woord 'weg' of 'onderweg'. Jezus is onderweg naar het kruis. En dan komt het abrupte einde in 16:8 (in de belangrijkste handschriften en oude vertalingen eindigt Marcus bij 16:8). Dat benadrukt nog eens dat het evangelie nog maar een begin is. Het eindigt hier niet. In de studie-aantekeningen van de NBV staat: 'Door het verrassende

>> Het abrupte einde nodigt uit om na te denken over het vervolg <<

en open einde in 16:8 worden de lezers ertoe uitgenodigd zelf stelling te nemen ten aanzien van deze boodschap.' Ik vind het mooi om te zien hoe Marcus met zijn compositie zijn evangelie kracht bijzet. Het begin is terstond gericht op het lijden en het abrupte einde nodigt uit om na te denken over het vervolg.

Simon Kadijk (NGK) heeft theologie gestudeerd en is directeur van Donatus Verzekeringen.

Om over na te denken

- In hoeverre is Marcus 16:9-20 een vervolg op het begin van het evangelie?
- Wat bedoelt Marcus met het woord 'evangelie'? Zie 1:1, 14 en 15; 8:35; 10:29; 13:10 en 14:9.
- 'Onderweg' is een kernwoord in Marcus. Dit tijdschrift heet *OnderWeg*. Hoe kijk jij naar het begrip onderweg?
- Zou men in vertalingen niet moeten laten uitkomen dat 'Begin van het evangelie van Jezus Christus' de titel van het hele evangelie is? Wat maakt dat uit?

Vrijwilliger

Wie denkt dat de Derde Wereldoorlog begint met waterschaarste, olietekort of een offensief uit Mekka, heeft het mis. De moeder aller veldslagen wordt de strijd om de vrijwilliger. Wat schaars is, wordt zwaar bevochten. In onze participatiemaatschappij is de vrijwilliger als haarlemmerolie in alles wat vastloopt. Neem de zorg of een bibliotheek, de vrijwilliger maakt een einde aan de stilstand door subsidiestops. Fietsen met wijkgenoten, boodschappen voor ouderen en douchen met de burens? De vrijwilliger gaat er wel aan staan. Want: vraag niet wat de overheid voor jou doet, maar vraag waar jij de handen kunt laten wapperen. Dit grote omdenken vraagt om evenzoveel vrijwilligers. Maar waar vind je die?

Op dit punt komen de kerken nadrukkelijk in beeld. Dat is nieuw. Laatst mocht ik zelfs een presentatie geven voor het Sociaal Wijkteam en de gemeente Amersfoort. Dat ik daarbij kerk en geloof ter sprake bracht, leidde niet tot spontane steniging.

>> Vraag niet wat de overheid voor jou doet, maar vraag waar jij de handen kunt laten wapperen <<

Cijfers van het CBS vormden mijn openingsbod. Wat blijkt? Uit regelmatige kerkgangers worden twee keer zo veel vrijwilligers gerekruteerd als uit de groep die zondagmorgen uitslaapt. Wie dus iemand zoekt voor het verven van de hekjes op de kinderboulevard kan niet om de kerk heen. Op deze openingszin werd enthousiast gereageerd, een enkeling barstte zelfs in tranen uit. De kerk als *comeback kid*, terug van weggeweest. Maar het is niet alles goud wat er blinkt. Op onze Vinex lopen kerkvrijwilligers warm voor kortlopende projecten. Het tuintje van een bijstandsmoeder opknappen valt nog net binnen de prijzen. Broodnodig bestuurswerk, onderwijs aan jongeren of gasten opvangen die vaker langskomen, dat wordt ingewikkeld. Hier kunnen we als kerk wel een portie duurzaamheid gebruiken. De vijf gouden B's van goed vrijwilligersbeleid – binnenhalen,

begeleiden, belonen, behouden en beëindigen – helpen in de goede richting. Op het punt van behouden en belonen (complimenten!) valt in de kerk een wereld te winnen. Daar ga ik mij de komende tijd maar eens op storten. Geheel vrijwillig uiteraard.

Joost Smit is predikant van de GKv Amersfoort-Vathorst.

Praten met kerkverlaters *Afscheid van*

Machteld had een veeleisende moeder. Als ze als kind de tafel had gedekt, legde moeder nog even alle bestek goed recht. Als ze een 7,7 kreeg voor een toets, was de reactie: 'Heb je misschien niet genoeg geleerd?' In de kerk werd dit nog versterkt door het benadrukken dat we 'in zonde ontvangen en geboren zijn en geneigd tot alle kwaad'. We doen nooit iets helemaal goed. Altijd die zonde...

tekst **Peter Wierenga** beeld **stefanolunardi/123RF**

Geloof en opvoeding, kerk en preek, school en persoonlijkheid, het zijn allemaal draadjes in de volwassenwording van elk mens. De combinatie zorgde er bij Machteld voor dat zij het beeld ontwikkelde van een veeleisende God: wat ik doe is nooit goed genoeg voor God. Ik schiet alleen maar tekort.

Deze God is geen strenge politieagent (zie *OnderWeg* nummer 17), maar eerder een vader die teleurgesteld zijn hoofd schudt omdat zijn kind steeds maar niet voldoet aan zijn verwachtingen. De preken en de wet onderstreepten steeds opnieuw dat God haar slecht vindt en gefrustreerd is over haar gedrag en tekortschieten. Inderdaad, waarom zou iemand zo'n God willen dienen? En Machteld verliet teleurgesteld de kerk.

ers (2)

en een veeleisende God

Begrip

Hoe ga je nu in gesprek iemand als Machteld? De eerste twee tips die ik in het eerste artikel gaf, zijn ook voor het gesprek met de Machtelds in onze omgeving heel belangrijk:

1. begrip voelen: bedenk dat het beeld en de gevoelens van Machteld herkenbaar zijn;
2. begrip tonen: blijf luisteren en meeleven en ga niet in discussie over haar ervaringen.

Tip 3: geen verwijten maken

De Machtelds zijn mannen en vrouwen die de hoge standaard van de wet als een frustrerende en onmogelijk te beklimmen muur hebben ervaren. In hun jeugd kregen ze vaak te horen dat ze niet goed genoeg presteerden of meer hun best moesten doen. Eenmaal volwassen werden ze niet zelden perfectionisten of juist snelle opgevers, omdat

Dit is het tweede artikel in een serie over praten met kerkverlaters. Gewoon vragen stellen kan heel goed werken, om twee redenen:

- Door naar hun ervaringen te vragen kunnen mensen hun verhaal kwijt, ze voelen zich gehoord.
- Juist kerkverlaters ontdekken de echte God gemakkelijker dan mensen die nooit over God hoorden.

Ga niet in gesprek met het primaire doel om hen te bekeren, maar omdat ze waardevol zijn en je graag hun leven deelt. Er zijn drie afleveringen:

1. Karel: God is een politieagent;
2. Machteld: voor God is niets goed genoeg;
3. Bert: God geeft niets om mensen.

In hun jeugd kregen ze vaak te horen dat ze niet goed genoeg presteerden of meer hun best moesten doen.

ze altijd verkapte verwijten te horen kregen.

Die reactie moet je dus in het contact kosten van alles vermijden. Geef niet de indruk dat je hoge verwachtingen hebt of met verwijten komt. Dat schuurt alleen maar over de geestelijke wonden of littekens.

Wat je beter kunt doen? Maak samen een wandeling, ga samen dingen doen. En accepteer daarbij de ander helemaal zoals die is. Als hij of zij gaat praten, knik dan, hum instemmend, en vooral: toon vriendschap.

Tip 4: over je eigen godsbeeld vertellen in de ik-vorm

Zelf heb je waarschijnlijk God heel anders leren kennen. Vertel over die God, in de ik-vorm. Een vriendin van me vertelde bijvoorbeeld: 'Toen ik jong was, dacht ik altijd dat God 's nachts bij mijn bed zat en ervoor zorgde dat mij niets

overkwam. Of Hij stuurde een engel.' En iemand anders zegt: 'Ik schreef in een dagboekje aan Jezus al mijn liefdesverdriet en ruzies met vrienden op. Jezus was mijn geheime dagboek, aan wie ik alles kon vertellen.'

Ontken het godsbeeld van Machteld niet, maar als je de gelegenheid krijgt, zet er dan je eigen persoonlijke ervaringen naast. Argumenten overtuigen zelden, persoonlijke ervaringen des te meer.

Geleidelijk

Ook hedendaagse verloren zonen en dochters kunnen tot zichzelf komen en denken... (Lucas 15:17). Misschien door een aha-erlebnis of heel geleidelijk ontdekken ze dat de echte God hen geweldig vindt. Wellicht heeft Machteld juist jou daarbij nodig.

Peter Wierenga is landelijk adviseur missionair werk in de NGK.

Voortdurend verschijnen er boeken, films, muziek en blogs die de moeite waard zijn voor geloofs- en gemeentebouw. Stimulans haalt uit dat enorme aanbod elke twee weken een paar voor het voetlicht. Deze keer onder andere aandacht voor vreemdelingschap, vreemdelingen en 'nieuwe Nederlanders'.

tekst **Heleen Sytsma-van Loo**

Buitenlandse bure

Gezien de actualiteit vond uitgeverij Jongbloed het tijd voor een nieuwe en gereviseerde uitgave van het boek *Ballingen, bure en buitenlanders* uit 2007, geschreven door NBG-directeur Rieuwerd Buitenwerf. De nieuwe versie heet *Uw volk is mijn volk. Ontmoet de vreemdeling in de Bijbel*. In de inleiding wijst Buitenwerf erop dat er momenteel overal, van de markt tot het Binnenhof, en van de huiskamer tot de universiteit, gesproken wordt over vreemdelingen en asielzoekers. Vaak gaat het over de problemen en bedreigingen, soms ook over de kansen en uitdagingen. Dat is niet nieuw: ook in de tijd van de Bijbel kwamen die ogenschijnlijk moderne vragen aan de orde. In Israël woonden mensen uit andere volken, en regelmatig

vielen vreemde volken het land Kanaän binnen. In het Nieuwe Testament krijgt vreemdelingschap een andere dimensie: christenen maken deel uit van het land en de samenleving waarin ze leven, maar zijn tegelijk burgers van een ander koninkrijk en daardoor vreemdelingen op aarde. In elf hoofdstukken worden Bijbelteksten besproken die gaan over vreemdelingen en vreemdelingschap, variërend van Abraham die voor Sara een graf koopt in vreemde grond (Genesis 23), tot Ruths 'uw volk is mijn volk en uw God is mijn God' (Ruth 1), van Daniël in ballingschap (Daniël 3) tot de kruimels voor de honden in Marcus 7 en de christenen als vreemdelingen en burgers van Gods koninkrijk in 1 Petrus 2. Elk hoofdstuk bevat een toelichting op de betreffende tekst, die gevolgd wordt

door een aantal vragen. Daardoor is het boek heel geschikt voor individuele en groepsbijbelstudie.

Checkpoint TV

Gespreksstof te over heb je ook als je met je (jeugd)groep één van de filmpjes bekijkt en bespreekt die te vinden zijn op de

Vlaamse website www.checkpointtv.be, en ook op www.opkijken.nl (zoekterm 'checkpoint'). Checkpoint TV maakt reportages over thema's die interessant zijn voor jongeren. Ruim dertig filmpjes snijden thema's aan als jong sterven, vriendschap, respect, relaties, toekomst, studiekeuze, gezin, school, omgaan met andere culturen, leven na dit leven en nog veel meer. Mij lijken de filmpjes geschikt voor jongeren vanaf een jaar of 16. Als jeugdwerker is het goed om het hele filmpje van tevoren een paar keer goed te bekijken, om na te gaan in welke richting je het gesprek eventueel wilt sturen en met welke Bijbelse noties

je het in verband wilt brengen. Er bestaat overigens een vergelijkbare verzameling filmpjes over zorgen voor de medemens (ouderen, zieken, gehandicapten). Die zijn te vinden op www.tvzorg.be en stimuleren tot nadenken en doorpraten over thema's als ziekte, lijden en handicap, de dood en daarna, zinvol ouder worden, het doorgeven van waarden aan de volgende generatie. Deze filmpjes zou ik niet direct met een jeugdgroep bekijken, maar eerder gebruiken voor een kring waarin mensen van uiteenlopende leeftijden participeren.

Het dorp Nederland

Ook een opinieartikel dat Verre Naasten-directeur Klaas Harink schreef in het *Nederlands Dagblad* (14 september) heeft te maken met hoe we aankijken tegen onszelf en tegen mensen uit een andere cultuur. Het artikel is als blog terug te vinden via verre-naasten.nl/cultuur-is-beste. De aanleiding voor zijn schrijven waren uitlatingen van minister Schippers van Volksgezondheid. Schippers mocht dit jaar de H.J. Schoo-lezing houden, een sinds 2009 jaarlijks terugkerende gebeurtenis ter nagedachtenis van de gelijknamige voormalige hoofdredacteur van *Elsevier* (1945-2007). De lezing is in zijn geheel terug te lezen in *Elsevier* van 10 september. Daarin doet ze nogal boude uitspraken over de Nederlandse cultuur, die ze een stuk beter noemt

dan alle andere die ze kent. Dat is wel een heel superieure houding, vindt Harink. Zelf heeft hij twaalf jaar in het buitenland gewoond en gewerkt en daar veel van geleerd. Contact met andere culturen kan je leven en kan onze Nederlandse samenleving verrijken, is zijn ervaring, en, schrijft hij: 'Ik ben ervan overtuigd dat er tussen culturen niet een "meer" of een "minder" is. (...) Je kunt van elkaar leren, je ziet beter je eigenaardigheden en je komt erachter dat we allemaal zo onze bijzonderheden hebben, maar dat het geheel een veelkleurige afspiegeling is van Gods grootheid.'

Een goede gewoonte uit Zuid-Afrika zou Harink bijvoorbeeld graag willen aanbevelen voor onze kerkelijke vergaderingen: zet aan het eind van de

Minister Schippers meent dat de Nederlandse cultuur beter is dan alle andere die ze kent. (beeld Benedikt von Loebell/ World Economic Forum)

agenda altijd het punt 'geleentheid om uitlatingen terug te trek' (gelegenheid om uitlatingen terug te nemen). Fantastisch toch?

Reizigers

De gedachte dat we in figuurlijke zin reizigers zijn, ligt ten grondslag aan de naam van dit blad: als gelovigen zijn we in dit leven samen op doorreis naar Gods grote toekomst. Wat neem je op die reis mee en wat wil je onder handbereik hebben? Van nieuwtestamenticus en *OnderWeg*-redacteur Rob van Houwelingen verscheen bij uitgeverij Buijten & Schipperheijn een praktisch boek met die vraag als uitgangspunt. Het heet *Handbagage voor Jezusvolgers. Twintig inzichten om mee te nemen* en is te vergelijken met zijn eerder verschenen boek

Onschatbare teksten en de vierdelige serie *Ongemakkelijke teksten*. In de inleiding schrijft hij: 'Voor christenen die onderweg zijn is het allerbelangrijkste om Jezus zelf niet uit het oog te verliezen. Dan lopen we immers het risico de weg kwijt te raken die Hij gaandeweg wijst. Wat laten we ons gemakkelijk afleiden! Dit boek wil zowel aarzelende als overtuigde gelovigen helpen te focussen op onze Heer, zonder daarmee onze blik op oneindig te zetten. Zoals de Bijbel zegt: "Laten we de blik gericht houden op Jezus, de voorman en voltooiër van het geloof" (Hebreeën 12:2)'. De bundel biedt uitleg bij twintig teksten of Bijbelse lijnen, bestemd voor wie de blik gericht wil houden op Jezus. Ze kunnen als het ware mee als handbagage en vormen dus geen uitputtende tekstenverzameling. De oplettende *OnderWeg*-lezer zal een aantal van de hoofdstukken herkennen, omdat ze eerder als artikel in het blad hebben gestaan. Aan het einde van

elk hoofdstuk wordt het ontdekte inzicht compact samengevat. Die samenvattingen bieden samen met de toegevoegde verwerkingsvragen allerlei handvatten voor gesprek. Al met al een heel bruikbaar boek voor kring- en verenigingsavonden.

>> Als gelovigen zijn we in dit leven op doorreis naar Gods grote toekomst <<

Diaconaat en jeugdwerk horen bij elkaar

Een meisje van 7 is tijdens de collecte bezig met haar muntje. Als ze aan haar moeder vraagt waar het geld voor bestemd is, antwoordt die: 'Vandaag is de collecte voor de diaconie.' Waarop het meisje antwoordt: 'O, het geld is dus voor papa zelf. Dan wil ik extra veel geven.' Blijkbaar is haar nooit verteld wat een diaken doet.

Agenda

- Diverse data in oktober en november: training 'Verbeter jezelf als catecheet'. De trainingen worden gegeven in Meppel en Eindhoven-Best. Zie verder www.praktijkcentrum.org/project/verbeter-jezelf-als-catecheet.

- 10 november: nieuwe studiedag over het thema Re-search & Re-act. Twaalf onderzoekers presenteren hun onderzoek op het gebied van christelijk jeugdwerk. Tijdens deze studiedag werken onderzoekers en deelnemers samen aan de verstaalslag naar de praktijk. Zie verder www.missionederland.nl/RR16.

- 20 en 21 januari 2017: jeugdleiders-

conferentie. Zie www.jeugdleidersconferentie.nl.

- 11 maart 2017: diakenendag GKv, NGK en CGK. Op deze dag komt ook het thema jeugddiaconaat aan bod.

tekst **Anko Oussoren** en **Derk Jan Poel**

Aan een predikant wordt gevraagd of hij tijdens de catecheselessen ook aandacht geeft aan diaconaat. De predikant antwoordt: 'Jazeker, iedere les collecteren we en zo proberen we de kinderen vanaf een jonge leeftijd diaconaat aan te leren.'

Beide voorvallen maken zichtbaar dat we de jeugd nauwelijks echt betrekken bij het dienende en delende karakter van de kerk. In het jeugdwerk is diaconaat geen belangrijk aandachtsveld en de verbinding tussen diaconie en jongeren is vaak beperkt. Terwijl het toch van groot belang is dat jongeren leren ervaren waar het om gaat bij diaconaat. Daar ligt volgens ons juist een grote kans, want jongeren verwachten van een kerk dat ze doet wat ze zegt. Ze willen een kerk die hoop geeft en inspireert.

Maar hoe kunnen we die betrokkenheid bij het diaconaat handen en voeten geven in het jeugdwerk?

Dienen

Voorop staat dat het diaconaat geen losstaand onderdeel van ons kerk zijn is. In de Bijbel lezen we over de kerk als een (levens)delende gemeenschap. Diaconaat is in essentie het dienen van de ander,

door te delen van de gaven (materieel en geestelijk) die we van God hebben ontvangen. Ook het diaconaat behoort daarom een eigen plek te krijgen in de taalvisie op het jeugdwerk. Dat jeugdwerk op zijn beurt moet weer zijn ingebed in de kerk als geheel.

Wij willen lokale gemeenten graag helpen om jongeren meer te betrekken bij het

Deel je leven!

Deel je leven! is een samenwerkingsproject van de diaconale steunpunten en het jeugdwerk uit de CGK, GKv en NGK. Samen werken we aan een sterkere verbinding tussen diaconaat en jongeren in de gemeente. We geloven dat jongeren een integraal onderdeel zijn van de gemeente en dat juist diaconaat één van de sleutels kan zijn om jongeren de essentie van het evangelie te laten zien en te laten ervaren. Samen bieden we kerken handvatten om jongeren daadwerkelijk te betrekken bij het diaconaat van de gemeente.

De Nacht Zonder Dak is een activiteit van stichting TEAR, waarbij jongeren een nacht in zelfgemaakt hutjes van karton en plasticfolie slapen. (beeld Nacht Zonder Dak)

>> Jongeren verwachten van een kerk dat ze doet wat ze zegt <<

diaconaat van de gemeente en ze verantwoording te laten dragen voor hun eigen diaconale inzet.

Ondersteuning

Het is belangrijk dat het diaconaat nadrukkelijk een plek krijgt in de geloofsopvoeding (en daarmee in de catechese) van jongeren. Schep daarom als kerkenraad ruimte voor diaconaat binnen de catechese, het onderwijs en de eredienst. Daarbij komen meerdere doelgroepen in beeld, ieder met hun eigen taak en rol. Wij richten ons vooral op jeugdleiders en diakenen. (Om verwarring te voorkomen gebruiken we 'jeugdwerker' voor de professionele jongerenwerker en 'jeugdleider' voor iedereen die leidinggeeft aan jongerenwerk in de gemeente, zoals verenigingsleiders).

Vanuit de visie dat de diaconale activiteiten voor een belangrijk deel door de gemeente zelf moeten worden uitgevoerd, vinden wij het belangrijk dat diakenen vooral ondersteuning bieden in de uitvoering van het diaconaat. Ze zijn verantwoordelijk voor de toerusting en coördinatie van het diaconale werk, ook

als het gaat om jongeren.

Maar waar moet je dan beginnen? Wij geloven dat het verbinden van diaconaat en jongeren vraagt om intensieve samenwerking. De diaken zien we dan als de initiator, toeruster en coördinator van de diaconale activiteiten, en de jeugdleider als degene die aansluiting heeft bij de jeugd en bij jongeren. Samen kunnen ze plannen maken om het diaconaat meer onderdeel te laten worden van het jeugdwerk in de gemeente.

Hutje

Een voorbeeld van zo'n samenwerking is het organiseren van een Nacht Zonder Dak. De Nacht Zonder Dak is een activiteit van stichting TEAR, waarbij jongeren een nacht in zelfgemaakt hutjes van karton en plasticfolie slapen. Hiervoor laten zij zich sponsoren en dat geld gaat naar de opvang van straatkinderen bij een aantal TEAR-projecten.

De diakenen organiseren het project door met de burgerlijke gemeente een locatie en eventuele vergunningen te regelen, karton te verzamelen bij bedrijven (misschien wel van gemeenteleden) en natuurlijk het project onder de aandacht brengen van de gemeente.

De jeugdleiders promoten de Nacht Zonder Dak onder de jeugd en maken er een avondvullend programma van, met bijvoorbeeld workshops. De catecheten gaan met het materiaal van TEAR aan de slag om met de jongeren te praten over de Bijbelse motieven om straatkinderen

te helpen. Op de zondag na de Nacht Zonder Dak kan ook in de eredienst het thema van rechtvaardigheid terugkomen en misschien dat enkele jongeren dan met de gemeente kunnen delen hoe ze de Nacht Zonder Dak ervaren hebben.

Anko Oussoren is adviseur bij het Praktijkcentrum (GKv), Derk Jan Poel is diaconaal consulent bij het Diaconaal Steunpunt (GKv en NGK). Beiden zijn lid van de werkgroep Deel je leven!

Media/tips

- Op de website van het Diaconaal Steunpunt is een pagina aangemaakt waar van alles is te vinden over jongeren en diaconaat, waaronder praktische voorbeelden om met jongeren aan de slag te gaan. Zie www.diaconaalsteunpunt.nl/gemeente/doelgroepen/jongeren.
- Lees het artikel 'Diakenen stimuleren betrokkenheid jeugd' in het *Reformatorisch Dagblad* van 22 maart 2013. Zie www.rd.nl/kerk-religie/diakenen-stimuleren-betrokkenheid-jeugd-1.297101
- Kijk ook eens op www.tijdvooractie.nl.

De Zondagswet is van gisteren

De Zondagswet uit 1953 gaat verdwijnen. Het kabinet heeft een wetsvoorstel daartoe naar de Tweede Kamer gestuurd. Vanuit christelijke hoek worden felle bezwaren geuit, door kerken en burgers, maar ook door het Breed Beraad Protestantse Kerken. Volgens mij is het verdwijnen van de Zondagswet echter helemaal niet zo erg.

tekst **Maurits Oldenhuis** beeld **mediagram/123RF**

Een veelgehoord bezwaar is dat op deze manier de zondagsrust in Nederland (nog verder) onder druk komt te staan. Voor een deel begrijp ik dit bezwaar. Soms lijkt het er inderdaad op alsof alles wat ook maar enigszins riekt naar geloof en religie in het openbare domein moet worden afgeknepen. Maar in dit geval is wat mij betreft verzet niet nodig. De Zondagswet is van gisteren. Hij stamt uit een tijd dat Nederland zich in woord en daad nog enigszins christe-

lijk kon noemen. Afgezien van de vraag of Nederland ooit christelijk is geweest, nu is ons land dat in ieder geval niet meer. Nog langer vasthouden aan deze wet leidt alleen maar tot bevestiging van het vooroordeel dat veel mensen al hebben over christenen en de christelijke kerk: ze leggen hun gewoonten en praktijken aan ons op. En dat moeten we als christenen gewoon niet willen.

Bewuste keuze

De zondag gaat zijn door de wet beschermde status verliezen. Maar hoe erg is dat? In de tijd van het Nieuwe Testament was de zondag ook niet een door de overheid gereguleerde of voorgeschreven vrije dag. Er werd gewoon gewerkt en in de vroege morgen- of late avonden werden samenkomsten belegd. Wellicht gaan we weer terug

naar de situatie van toen. Dat is niet meteen rampzalig. We zullen dan echt moeten kiezen. Als je besluit om op zondag niet te werken, dan is dat een bewuste keuze, en niet langer een makkelijke optie omdat iedereen toch al vrij is. Idem dito voor de manier waarop je omgaat met allerlei vormen van vermaak die in een nieuwe situatie op zondag worden aangeboden. Je gaat de zondag intenser beleven als je je laat leiden door de vraag: hoe wil ik op deze dag mijn vrijheid en rust in Christus vieren?

Vacuüm

Rond het beleggen van kerkdiensten kan er ook iets veranderen. Nu vinden ze vaak plaats in een soort vacuüm: de rest van de bevolking ligt nog op bed en de straten zijn stil. Wat zou het

>> *Hoe wil ik op deze dag mijn vrijheid en rust in Christus vieren?* <<

Hoe kunnen we deze boodschap zo verwoorden dat we ook iets moois kunnen bieden aan de mensen die opgaan in één of andere vorm van vermaak op het plein naast de kerk?

mooi zijn als de kerkdiensten zich meer afspelen midden in het leven. Wij gaan naar de kerk, terwijl om ons heen het publiek geniet van een braderie of boodschappen doet bij de Jumbo. Er is sprake van een open in- en uitlopen vanuit onze wereld naar die van God. In de kerk worden beide verbonden en op elkaar betrokken. Misschien worden christenen daarmee verlost van de spagaat die ik nog weleens tegenkom: we hebben onze kerkdiensten op zondag en ons leven door de week, en in de praktijk is er maar weinig verbinding tussen die twee.

Uitdaging

Inhoudelijk zullen we de kerkdiensten ook anders beleven. Ze worden niet meer belegd omdat het nu eenmaal zo hoort. Nee, we verlangen ernaar om te zien, te horen en erin bevestigd te worden dat en hoe de opstanding van Jezus en het Woord van zijn evangelie nieuw elan en diepgang geven aan onze werkelijkheid hier en nu. We houden geen rituelen in stand, want we hebben echt een goed verhaal voor elkaar en voor de wereld om ons heen. Hoe kunnen we deze boodschap en inhoud zo verwoorden en vormgeven dat we ook iets moois te bieden hebben aan de mensen die nu buiten aan het winkelen zijn of opgaan in één of andere vorm van vermaak op het plein naast de kerk of iets verderop in het dorp of in de stad? Kortom, als de Zondagswet verdwijnt, dan biedt dat nieuwe uitdagingen voor christenen en christelijke kerken in deze tijd!

Maurits Oldenhuis is predikant van Het Baken (GKv) in Bergschenhoek.

>> *Column*

Ruimte om te denken

In de afgelopen zomer bezocht ik een internationaal congres in Leuven. Op dit congres kwamen theologen, filosofen en andere wetenschappers van *all over the world* bij elkaar om na te denken over christendom en de toekomst van onze samenlevingen. Het is spannend om te zien hoe kerken in verschillende landen en culturen antwoord proberen te geven op de vragen van onze tijd.

Eén van de meest indrukwekkende lezingen was van een 'chocoladebruine' hoogleraar (ik sluit me aan bij zijn spraakgebruik) uit Zuid-Afrika. Hij vertelde – zijn lezing was één groot verhaal – dat hij dankbaar was dat 'witte' zendelingen het evangelie naar Zuid-Afrika gebracht hadden. Hij vertelde ook over de beschamende rol die de 'witte' theologie speelde in de legitimatie van de apartheid. Maar desondanks overheerste de dankbaarheid: zijn kerken zouden met liefde zendelingen willen sturen naar het geseculariseerde Westen. Tevens benadrukte hij het belang van het evangelie voor zijn land.

Ook heb ik enkele workshops gevolgd van 'onze eigen' theologen. Dolf te Velde hield een lezing over de betekenis van de leer van de predestinatie in een postmoderne tijd, Ad de Bruijne over een theologische visie op de taak van de overheid in de huidige samenleving, en Hans Burger over de invloed van de zondeval op ons denken. Allemaal spannende lezingen over belangrijke onderwerpen.

>> Zijn Afrikaanse kerken zouden met liefde zendelingen willen sturen naar het geseculariseerde Westen <<

De vele lezingen hebben een diepe indruk op mij gemaakt. Het christendom is van grote betekenis voor de ontwikkeling van onze samenleving. Maar de vraag naar het hoe en wat kan niet eenduidig beantwoord worden. Elk land moet zoekend zijn eigen weg gaan in het besef dat theologie uiteindelijk een contextuele theologie is. Denken vraagt ruimte. Ruimte om afscheid te nemen van het verleden. Ruimte om met nieuwe denkbeelden te komen. Denken vraagt vooral moed: om de betekenis van het evangelie voor deze tijd scherp naar voren te brengen. Ook als de kerk niet op je boodschap staat te wachten.

Maarten Verkerk (GKv) is bestuurslid van VitaValley en bijzonder hoogleraar christelijke filosofie aan de TU Eindhoven en de Universiteit Maastricht.

Geef voor blinde en slechtziende mensen

350.000 X 'DANKUWEL'

Nederland telt nu zo'n 350.000 mensen die blind of slechtziend zijn. Dat aantal groeit snel. Als je een visuele beperking hebt, zijn de meest alledaagse dingen vaak een enorme uitdaging. Wij helpen met onderwijs, hulpmiddelen én onderzoek. Helpt u mee? Geef op rekeningnummer NL94INGB0004004040. Kijk ook op steunBartimeus.nl

Postbus 999
3700 AZ Zeist
T (030) 693 50 50

Ronald Westerbeek

Feest van het Koninkrijk

Een verdiepend gemeenteproject rond het Onze Vader

In het Onze Vader leert Jezus ons vurig bidden om de komst van Gods Koninkrijk op aarde. En Hij zendt ons uit om het te verkondigen. Maar hoe zit het nou met dat Koninkrijk – is het al aangebroken, of komt het nog?

Feest van het Koninkrijk is geschreven om gebruikt te worden voor een verdiepend gemeenteproject, met: * zes themazondagen * wekelijkse groepen * stille tijd thuis.

Buijten & Schipperheijn Motief

www.buijten.nl – in de boekwinkel – 192 pagina's, € 12,50

Donatus verzekert vertrouwd ook als een kerk geen kerk meer is

Veel kerkelijke gebouwen krijgen een nieuwe functie: een klooster wordt een conferentieoord, een kerkgebouw een medisch centrum, een pastorie wordt ingericht als museum. Zo lang deze gebouwen geen commerciële functie krijgen, kan Donatus ze (blijven) verzekeren. Dat is goed nieuws, want Donatus verzekert al sinds 1852 kerken en kerkelijke gebouwen. Wij zijn een onderlinge verzekeringsmaatschappij en werken dus zonder winstoogmerk. Onze leden ontvingen de afgelopen tien jaar een premierestitutie van 40%. Interesse? Kijk op onze website of vraag vrijblijvend de informatiefolder aan.

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700